

Osobnost Janusze Korczaka a jeho sociálně pedagogický přínos pro současnou pedagogiku

Bc. Simona Malaníková, DiS.

Diplomová práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Simona Malaníková, DiS.**

Osobní číslo: **H140286**

Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Osobnost Janusze Korczaka a jeho sociálně pedagogický přínos pro současnou pedagogiku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti pedagogiky, charakteristiky osobnosti sociálních pedagogů a sociálně pedagogického rozměru osobnosti Janusze Korczaka.

Příprava metodiky empirické části.

Zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BYSTRZYCKÁ, Anna. Korczak člověk: filosofie výchovy Janusze Korczaka, lékaře, spisovatele, vychovatele, psychologa, sociologa, humanisty, filosofa, zastávce dětských práv. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012.

ISBN:978-80-7290-588-1.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANOVSKÝ, Julius. Janusz Korczak: lékař, pedagog a spisovatel. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

KORCZAK, Janusz. Jak milovat dítě: Internát a domov sirotků: vybrané kapitoly z díla polského lékaře a vychovatele Janusze Korczaka. Praha: MAKE*detail, 2012. ISBN 978-80-905124-4-3.

MIESZKOWSKA, Anna. Děti Ireny Sendlerové. Český Těšín: Víkend, 2010. ISBN 978-80-7222-705-1.

NEWERLY, Igor. Odkaz starého doktora. Praha: Naše vojsko, 1970.

ZELINA, Miron. Stratégie a metody rozvoja osobnosti dieťaťa: (metódy výchovy). Bratislava: Iris, 1997. ISBN 9788096701346.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 9.3.2018

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k větší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na osobnost Janusze Korczaka, jeho výchovné metody práce s dětmi, pedagogy základních škol a jejich pohled na tuto problematiku. V teoretické části jsou definovány pojmy výchova, sociální vyloučení, metoda. Práce přibližuje život a dílo tohoto polského spisovatele a významného pedagoga minulého století. Praktická část zkoumá povědomí pedagogů o osobnosti Janusze Korczaka, dále názor na uplatňování jeho metod v současné praxi pedagogů základních škol. Zjišťuje jejich názor na potřeby dětí i to, zda se setkávají s dětmi ohroženými sociálním vyloučením. Zkoumá, které metody pedagogové nejčastěji používají, a které naopak chybí. Kvantitativně orientovaný výzkum je realizován formou dotazníkového šetření u pedagogů základních škol.

Klíčová slova: Janusz Korczak, sociální pedagogika, výchova, dítě, výchovné metody, etika, právo, prostředí, pedagog, sociální vyloučení

ABSTRACT

The diploma thesis focuses on the personality of Janusz Korczak, his pedagogical methods of working with children, teachers of primary schools and their view on this issue. The theoretical part defines the concepts of education, social exclusion, method. The work brings to life the work of this Polish writer and a significant pedagogue of the last century. The practical part examines teachers' awareness of the personality of Janusz Korczak, and his view on the application of his methods in the current practice of primary school teachers. It finds their opinion on the needs of children and whether they meet children at risk of social exclusion. It examines which pedagogical methods most often use and which, on the other hand, is missing. Quantitatively oriented research is carried out in the form of a questionnaire survey of primary school teachers.

Keywords: Janusz Korczak, social pedagogy, education, child, educational methods, ethics, law, environment, educator, social exclusion

Děkuji docentovi PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení a cenné rady při vedení mé diplomové práce.

Děkuji své rodině a všem blízkým za podporu, trpělivost a motivaci, kterou mi věnovali během psaní této diplomové práce i celého studia.

motto:

„Děti mají právo na rovnoprávnost v lidské společnosti, mají právo na svobodný a nerušený rozvoj. K tomu, aby děti toto právo mohly získat, musí se změnit svět“.

(Janusz Korczak)

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	12
1.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA V DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ LITERATUŘE	12
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	15
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM POUŽITÝM V DIPLOMOVÉ PRÁCI.....	17
2 ŽIVOT A DÍLO JANUSZE KORCZAKA	21
2.1 VYCHOVATEL A UČITEL.....	24
2.2 SPISOVATEL	26
2.3 LÉKAŘ.....	28
3 METODY PRÁCE JANUSZE KORCZAKA S DĚTMI	29
3.1 VÝCHOVA	32
3.2 PROSTŘEDÍ	34
3.3 ETIKA	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	39
4.1 CÍL VÝZKUMU	39
4.2 DEFINOVÁNÍ PROMĚNNÝCH.....	41
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	42
4.4 VÝZKUMNÁ METODA	42
5 ANALÝZA DAT	43
5.1 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT.....	43
5.2 VERIFIKACE HYPOTÉZ	55
5.3 SHRnutí VÝZKUMU	59
6 DISKUSE	62
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM GRAFŮ	74

ÚVOD

Žijeme v pokrokové době, kde se vše kolem nás vyvíjí rychlým tempem, v kterém mnohdy nestačíme všechno sledovat. Být takzvaně „v obraze“ se může zdát jako náročný úkol pro každého člověka naší společnosti. Existují ale věci, které svým významem a důležitostí přesahují běžné starosti. Je to úcta k životu, práce pro druhé, péče o zdraví a v neposlední řadě výchova dětí.

V průřezu dějin se objevovaly osobnosti, které nám svým životem, příkladem a statečností daly najevo, že i jeden jediný člověk může svou prací a přístupem k životu změnit svět k lepšímu. Každý z nás si přejeme prožít naplněný a spokojený život. Každý z nás můžeme pociťovat určitou důležitost v předání svého poslání jiným lidem. Dovolujeme si tvrdit, že Januszi Korczakovi, ačkoliv o to nijak zvlášť neusiloval, se to podařilo.

Svůj život zasvětil starostem a výchovou opuštěných dětí. Plně si uvědomoval, že v dětech je naše budoucnost. Korczakova láskyplná starost o ty nejmenší, jeho hrdinský čin a oběť hluboce dojmají. Stále se zaobíráme myšlenkou, zda má co říci i dnešnímu člověku. Zda jsou jeho myšlenky, postřehy a výchovné opatření uplatnitelné i v dnešní době. Zajímá nás, zda dokáže Korczak oslovit svým odkazem inspirovat k prosociálnímu myšlení a jednání pro blaho naší společnosti a tudíž i nás všech. Toto téma bude i předmětem této diplomové práce.

Teoretickou část zaměřujeme na zachycení života a práce Janusze Korczaka. Byl to velmi vzdělaný muž, který byl schopen propojit práci dětského lékaře s péčí a výchovou dětí trpících chudobou, mnohdy žijících na samém okraji tehdejší evropské společnosti 20. století. Vyzdvihujeme také jeho nemalou literární činnost a v neposlední řadě i jeho hrdinský čin, který by neměl být zapomenut, neboť svým rozsahem a hloubkou má co říci dnešní generaci.

V praktické části diplomové práce se zabýváme kvantitativně zaměřeným výzkumem. Cílovou skupinou respondentů jsou pedagogové pracující s dětmi na základních školách, kde zkoumáme jejich názor na zvolené téma. Chceme si ověřit aktuálnost a uplatnitelnost Korczakových metod ve výchově dětí, a zda mohou být stále přínosné i s odstupem téměř jednoho století.

Cílem této diplomové práce je nejen vyzdvihnout význam Korczakovy práce a díla na zlepšení výchovných metod v péči o děti, ale také zmapovat názory pedagogů základních

škol na uplatňování metod práce s dětmi, které Korczak sám používal a na jeho historický čin spojený s událostmi doby Druhé světové války, která se dotýká také našeho národa.

Diplomová práce má také přiblížit etický rozměr Korczakova života naplněného prací s těmi nejchudšími dětmi. Jeho odkaz má jistě velký inspirativní význam nejen pro pedagogické pracovníky, ale například i pro pracovníky v sociálních službách, jejichž náplní práce je poradenská a výchovná činnost se sociálně znevýhodněnými rodinami s dětmi, která se stále zlepšuje a v současné době začíná nabývat nových rozměrů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Každý byl někým vychován a každý měl aspoň jednou v životě příležitost někoho vychovávat, respektive předávat mu své zkušenosti, vědomosti nebo rady. Výchova se týká nás všech, jsou stanoveny definice, normy výchovy, ale to, co jsme každý z nás zakusili sami na sobě je sdělitelné jen z části.

Osobní prožitek je velmi niterná, individuální záležitost. V odborných knihách se různí myslitelé a vědci pokouší esenci výchovy celá staletí zachytit na papír. Například podle Zeliny (1996, s. 19) je výchova v širším slova smyslu rozvíjení možností člověka. V užším slova smyslu je to odborné a cílevědomé rozvíjení psychických procesů, funkcí a vlastností osobnosti člověka. Předmětem výchovy je tedy člověk s jeho psychickými procesy a funkcemi. Faktem ve výchově je podle něj interakční jednotka ve vztahu člověk – svět, člověk – člověk, vychovatel – vychovávaný, a to ve vztahu k výchovným normám, požadavkům a cílům.

„Výchova je účinná vtedy, ak rešpektuje celkový vývin osobnosti, rešpektuje individualitu, dáva možnosť voľby – nie je jediná a akceptuje vplyvy nepriameho výchovného pôsobenia.“ (Bakošová a kol., 2011, s. 68)

Kantorová (2008, s. 12) popisuje pedagogiku jako vědu o výchově, která zkoumá výchovný proces jako jeden z nejvýznamnějších společenských jevů. Analyzuje výchovný proces v celé jeho šíři, hledá všeobecně platné zákonitosti, pravidla, poučky, které odrážejí vztahy a souvislosti v konkrétní výchovné praxi.

Podle ní spočívají specifika vědního oboru pedagogiky v jeho úzké spojitosti s praktickou činností - s výchovou. Vychází z ní, zpětně se do ní vrací a ovlivňuje ji. *"Výchova je záměrné a cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specificky lidská činnost."* (Kantorová, 2008, s. 74)

1.1 Teoretická východiska v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře

V diplomové práci jsme použili níže uvedené publikace, které zmiňujeme podrobněji. Zkoumali jsme dané téma v literatuře a dokumentech domácí i zahraniční literatury.

Domácí literatura

Julius Janovský ve své publikaci *Janusz Korczak lékař, pedagog, spisovatel* (Janovský, 1986) podrobně mapuje celý život této významné polské osobnosti první poloviny dvacátého století. Kniha je přehledně rozdělena do oblastí, ve kterých se Korczak realizoval v péči o děti. Díky vystudované medicíně se dětem nejprve věnoval jako lékař. Následovala profese vychovatele a pedagoga, když nastoupil jako ředitel do Domova sirotků ve Varšavě. Pedagogická činnost ho provázela celým životem. Janovský přibližuje Korczaka jako člověka obětavého a plně oddaného své práci, kterou vnímal jako své poslání. Součástí publikace jsou ukázky z díla Janusze Korczaka a to *Jak milovat dítě*, *Když budu znovu malý*, *Právo dítěte na úctu* a *Král Matěj První*.

Ve své disertační práci na téma *Filosofie výchovy Janusze Korczaka* (Bystrzycká, 2008a) se Anna Bystrzycká hluboce zamýšlí nad životem, dílem a myšlenkami Janusze Korczaka. Pozastavuje se nad tím, jak málo je tato významná pedagogická osobnost Evropy minulého století v České republice známá. Korczaka zde představuje jako člověka, který svým odkazem vyzdvihl k našim očím lidskou důstojnost, úctu k životu a právo na dětství, které považoval za náročné životní období. Skrze dětské vnímání světa se chtěl dotknout „mystéria života“ a nahlédnout také do problémů dospělých.

Bystrzycká se rozsáhle zabývá Korczakovým záměrem co nejvíce ochránit dítě před nepřízní osudu. Jednalo se nejen o jeho lékařskou praxi, pedagogické ambice, ale i tvůrčí činnost směřovanou jak k dětem, tak i k odborné a široké veřejnosti. Za důležité považujeme zmínku o Korczakově snaze v uplatňování lidských práv. Jedná se o Ženevskou deklaraci práv dítěte, kterou Polsko přijalo 28. března 1925 a Úmluvu o právech dítěte, ke kterým se Korczak veřejně vyjadřoval a připomínkoval nedostatky. Především se mu jednalo o zajištění bezpečí dítěte, o kterém psal například ve své stati *Právo dítěte na úctu*, vydané v roce 1929. Tato práce byla v roce 2012 vydaná pod názvem *Korczak člověk. Filosofie Janusze Korczaka, lékaře, spisovatele, vychovatele, psychologa, sociologa, humanisty, filosofa, zastávce dětských práv*.

Zajímavou myšlenkou v knize Jaroslava Balvína *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Přemysl Pitter a Jaroslav Dědič* (Balvín, 2015) je to, že člověk je bytostí činnou v dějinách, která do těchto velkých událostí může vkládat svůj vlastní čin. Tato kniha je zajímavá tím, že se zabývá osobnostmi, které podobně jako Korczak věnovaly svůj život výchově dětí pod tíhou složitých dobových událostí. Autor charakterizuje důležitý čin

v dějinách těchto osobností pro sociální pedagogiku. Jde o to, že skutečná osobnost se vyvíjí a přesahuje své místo v životě i v dějinách svou vlastní kreativitou a vůlí zasahovat do dějin pozitivním způsobem a ve prospěch vývoje společnosti směrem k humanismu. Příkladem takové osobnosti, která ve stínu nepříznivých historických událostí obětavě a bezpodmínečně pomáhala, je bezesporu Janusz Korczak, neprávem opomíjený sociální pedagog působící v období Druhé světové války v Polsku. Jeho čin se stal vrcholnou obětí vychovávaným dětem, se kterými skončil svůj život v plynové komoře německého koncentračního tábora Treblinka.

Zahraniční literatura

Ze zahraniční literatury použité v diplomové práci uvádíme knihu Janusze Korczaka *Jak milovat dítě* (Korczak, 2012), kde se autor v úvodu vyznává: „*Cesta, kterou jsem si zvolil, není ani nejkratší, ani nejpohodlnější, pro mě je to však cesta nejlepší, neboť je moje, moje vlastní.*“ (s. 15) Tím vyjadřuje naprosto vše. Osobní zápisky tohoto polského pedagoga jsou cenným zdrojem poznatků nejen pro odborníka na výchovu, ale pro každého naslouchajícího a hledajícího cestu k dětem. Korczak zde uvádí celou řadu spletených dennodenních starostí a potíží, které s dětmi řešil. Ať to byly šarvátky, lhaní, rvačky mezi dětmi, stesky nebo jen drobné organizační věci, Korczak se k nim vyjadřoval takto: „*Dítě má právo zalhat, vyloudit či vynutit si něco, ukrást. Ale nemá právo lhát, loudit či vynucovat si, krást.*“ (s. 67) Korczak nabízí jednoduchá řešení pro vychovatele. Obrací se na ně s radou, aby byli před dětmi sami sebou, a zároveň pozorovali děti v okamžicích, kdy jsou i ony samy sebou. Radí jim, jak se nejlépe chovat ke svým svěřencům, co mohou ve své práci dělat lépe. V textu jsou uvedeny rozhovory s dětmi, ve kterých chce Korczak přiblížit dětský pohled na svět a dětské myšlení. Autor se vyznává i ze svých nedokonalostí, chyb a stesků, které ho trápily, a se kterými se potýkal po čas jeho práce v sirotčinci.

Cizojazyčná literatura

Knihou *Teórie výchovy alebo Hľadanie dobra* (Zelina, 2004) předního slovenského odborníka na pedagogiku Mirona Zeliny si klade otázky jak nejlépe uchopit pojem výchova a její teorii. Podle vnějších nebo vnitřních, minulých nebo budoucích skutečností rozděluje teorii výchovy na interakcionalismus (zkoumá podněty a prostředí, které mají vliv na utváření lidské psychiky), environmentalismus (zkoumá vliv prostředí na rozvoj osobnosti), funkcionalismus (směřuje k teologii, zamýšlí se nad účelovostí lidského bytí) a personalismus orientovaný na člověka, přičemž předmětem vědy je stále interakce osobnost – svět (s. 66).

Vymezuje cílevědomost a odbornost výchovy jako klíčové oblasti a trendy teorie výchovy. Vyvozuje základní tezi humanistické teorie výchovy, a to od formování k sebeutváření osobnosti. Koncept kvality života popisuje jako postmoderní trend vnímání nejen výkonů, vědomostí, informací, kariéry, materiálního bohatství, ale hlavně kvality, která jde do hloubky (s. 45). Výchova a výuka na školách by měla být především orientovaná na žáka. Podporovat jeho motivaci, tvořivost, a chuť učit se novým věcem.

Knihy *Thinking skills and early childhood education* (Costello, 2000) se zaměřuje na rozvoj myšlení a vzdělávání v raném dětství. Autor se také zabývá myšlenkami, zda by se děti již v raném dětství měly učit filosofickému myšlení a jakým způsobem je tomuto myšlení učit. Klade důraz také na vzdělávání k vlastenectví.

Je přesvědčen, že znalosti, dovednosti a kladné postoje k vlastní zemi by měly být vytvářeny u dětí již v raném dětství. V knize se věnuje také otázkám sociálního a morálního vzdělávání u dětí. Za velmi důležité považuje rozvoj argumentačních dovedností.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

S rozvojem pedagogického myšlení v 19. století souvisí i rozvoj sociální pedagogiky jako vědní disciplíny. Existuje celá řada definic sociální pedagogiky, je však nutno zmínit především její transdisciplinárnost. Je celá řada pedagogů, kteří tento vědní obor vymezují jako odraz sociálně politických problémů. Sociální pedagogika hledá odpovědi na typické problémy moderní společnosti, jak například popisuje tento obor německý sociální pedagog Mollenhauer. Dále se také zabývá výchovně podpůrnými opatřeními sloužícími k integraci ohrožených, sociálně postižených jedinců. Jedním z názorů je ten, že sociální pedagogika je veřejnou péčí o děti a mládež s cílem předcházet zanedbávání pomocí preventivních nebo výchovných opatření. (Knotová, 2014, s. 7)

Pedagogický slovník označuje sociální pedagogiku za disciplínu pedagogiky zabývající se širokým okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Patří sem například poruchy rodiny, náhradní rodinná péče, zanedbávané a týrané děti, delikvence a agrese mládeže, resocializace trestaných. (Průcha a kol., 2003, s. 217-218)

Podle Průchy se sociální pedagogika zabývá takovými jevy, které v současné společnosti působí negativně nebo ji přímo ohrožují. Původně se zabývala praktickými opatřeními pro

výchovu mládeže, která byla společností považována za mravně narušenou, nebo se dopouštěla kriminality. V moderním pojetí se sociální pedagogika zaměřuje na tzv. „sociálně znevýhodněné skupiny“ ve společnosti. Jedná se o děti pocházející z dysfunkčních rodin, z rodin s nízkým sociálním statutem, s nedostatečným vzděláním, děti žijící v podmínkách, které nedostatečně rozvíjejí jejich intelekt, mravní a citovou oblast osobnosti. (Průcha, 2009, s. 87-88)

Předmětem sociální pedagogiky jsou především sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti. Rodina i škola zde nachází pomoc při řešení krizových a konfliktních situací a předcházení jejich vzniku. Cílem je výchova ke svépomoci, dále k obnovení normality člověka, ale hlavně snaha o zlepšení společenských podmínek. (Chudý, 2004, s. 11)

Podle Balvína (2015, s. 8) může sociální pedagog při své práci naplnit základní filozoficko-výchovný princip, a to pomoci člověku k tomu, aby nacházel a našel smysl svého života. Každý člověk má podle něj dvě varianty, jak prožít svůj život. Může se tzv. nechat unášet dějinami, nebo vložit do života něco ze svých lidských možností, schopností a sil získaných výchovou i svým vlastním přičiněním.

Sociální pedagogika tradičně vychází z paradigmat vzájemných vztahů prostředí a výchovy. Zabývá se zkoumáním vztahů prostředí a výchovy, odchylkami sociálního chování, zkoumá člověka v sociálním prostředí na základě poznatků interdisciplinárních věd. Je úzce spjata se sociální prací. (Bakošová a kol., 2011, s. 15)

Knotová (2014, s. 20) například shrnuje pojetí sociální pedagogiky do třech bodů:

1. Je to obor zabývající se inkluzí a integrací jedinců a skupin, kteří jsou z různých důvodů exkludováni, případně ohroženi sociálním vyloučením nebo mají odchylky sociálního chování. Akceptují se postupy reedukace a resocializace.
2. Je to obor zabývající se interakcemi prostředí a výchovy, pozornost se věnuje konceptům celoživotního učení a vzdělávání a kvality života. Zaměřuje se na výchovu ve volném čase a výchovu ke zdraví.
3. Je to obor zaměřený na péči a pomoc lidem ve zvládnání životních obtíží a dopadů negativních sociálních procesů. Zabývá se prevencí sociálního vyloučení, využívá sociální poradenství a různé postupy kompenzace dopadů negativních sociálních skutečností.

Je třeba dát do popředí výchovy člověka-osobnost a až potom vzdělávání. Jde zde především o polidštění společnosti. Tento nový směr ve výchově označuje Zelina (1996, s. 10-12) jako *Humanistickou orientaci výchovy*. Podle této koncepce je výchova důležitější než

vzdělávání, zdůrazňuje skutečnost redukce zbytečného neefektivního vzdělávání a posílení metod výchovy. Pozornost by měla být zaměřena na prožívání, hodnotové systémy, motivaci, city a tvořivost dětí. Součástí je i změna přípravy učitelů, vychovatelů a jejich celoživotní zdokonalování.

Janusz Korczak, představitel sociální pedagogiky v Polsku, se samotnou výchovou zabýval proto, aby mohl nejen svým začínajícím kolegům předat své zkušenosti jak řešit výchovné situace, na které člověk není nikdy dost připraven, a to ani zkušený vychovatel. Jeho snahou bylo vnesení řádu do světa dětí znejistělých a vykořeněných a tím je naučit smyslu uspořádání, a to nejen vlastního života. Na různých akcích pořádaných pro osiřelé děti se setkával s dětmi, jejichž životní zkušenosti na počátku 2. světové války, byly co do bolesti a ponížení často hlubší než u většiny dospělých, jak uvádí Pelcová (2010, s. 5).

Každý jedinec, i dítě je originál ve svém chování a prožívání. Mnohdy máme tendence chování dětí tzv. „vtlačit“ do nějaké přijatelné normy a jakékoliv vybočení odsuzovat. Miron Zelina (1996, s. 16) tvrdí, že vychovatel nestandardních dětí by měl respektovat jejich zvláštnosti. Tyto zvláštnosti by je neměly oddělovat jako speciální bytosti – není to ani humánní ani psychologicko – pedagogické. Má k nim přistupovat s respektováním jejich specifičnosti, která se nevymezuje jejich postižením, anamnézou, fyzickým nebo mentálním hendikepem, nebo jejich institucionální výchovou (prostředí, rasa, etnikum).

V přípravě vychovatele a jeho celoživotního rozvoje je důležité dát člověku motivaci k práci, tvorbě, životu, jako je důležité mu dát schopnosti, vědomosti a vytvořit podmínky pro realizaci jeho potencionálu. Přeceňování intelektu kognitivní sféry a vědomostí není pouze problémem přípravy učitelů, ale podle Zeliny (1996, s. 218) je to problém i přípravy dětí do života. Představuje koncepci tvořivé seberegulace, která obsahuje například neustálou touhu a snahu po sebezdokonalování ve prospěch výchovy dětí, přesvědčení, že člověk je ve své podstatě dobrý nebo to, že úlohou tvořivého vychovatele je hledat jen jednu cestu, a to od člověka k člověku.

1.3 K základním pojmům použitým v diplomové práci

Níže uvádíme stěžejní pojmy vztahující se k této diplomové práci, ke kterým řadíme výchovu, sociální vyloučení a metodu.

Výchova

Výchova provází člověka v podstatě celý život. Podle Čápa (1993, s. 109) je výchova ve vývoji dítěte důležitým momentem záměrného působení v souladu s určitým výchovným cílem, použití určitých výchovných prostředků a metod (vysvětlování, přesvědčování, odměna a trest). Tradičně byla výchova pojímána jako nástroj k výchovnému působení vychovatele na vychovávaného. Novější koncepce vnímá výchovu jako vzájemné působení mezi nimi a klade důraz na aktivitu dítěte i jeho sebevýchovu. Je potřeba zde zmínit, že výchova by měla brát ohled na vývojový stupeň dítěte, zejména na dostatečnou zralost pro plnění požadavků školy, která se následně odráží v myšlenkových procesech a soustředění pozornosti. Výchova by měla dítě stimulovat nabídkou poutavých úkolů, činností a cílů. Při postupném zvyšování požadavků je však důležité sledovat individuální reakce dětí a výchovné postupy vhodně přizpůsobit.

„Obsah a ciele výchovy sú dané všeludskými normami spoluzitia, človeka. Sú spísané v deklarácii ľudských práv, v listine dieťaťa, sú naznačené v novom katechizme, jako aj v iných náboženských systémoch ľudstva. Nie je problém vedieť, akými máme byť, problémom výchovy je, aby ľudia takými chceli a mohli byť. A to je základný problém výchovy.“
(Zelina, 1996, s. 11)

Průcha (2009, s. 16) výchovu vymezuje jako činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání duchovního majetku z generace na generaci. Díky výchově máme zprostředkovány vzorce chování, normy společnosti, rituály a návyky. Podle pedagogického pojetí je považována za záměrné působení na osobnost jedince. Za cíl si klade dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.

K výchově můžeme přistupovat různými způsoby. Lze také uplatňovat několik stylů výchovy. Čáp (1997, s. 332) styly výchovy popisuje takto:

- *„autokratické řízení – vychovatel mnoho rozkazuje, hrozí a trestá, málo respektuje přání a potřeby dětí, má pro ně málo porozumění,*
- *liberální řízení – vychovatel řídí děti málo nebo vůbec ne, neklade přímo požadavky, pokud vysloví požadavek, nekontroluje a nepožaduje jeho důsledné plnění,*
- *demokratické vedení – neboli sociálně integrační, udílí méně příkazů a podporuje iniciativu, působí spíše příkladem, podávání návrhů, přístupný jiným možnostem řešení problému.“*

Za zajímavou považujeme teorii výchovy Costella (2000, s. 1-5) k efektivnímu myšlení, kterou je nezbytné rozvíjet již v raném dětství. Děti by měly být podporovány nejen v myšlení, ale také v argumentování. Měly by se naučit vyjadřovat k rozmanitým situacím v různých kontextech, což je velice důležité k rozvoji jejich efektivního myšlení.

Starat se o rozvoj dětského myšlení vyžaduje více než jednoduché předání nějakého seznamu znalostí a strategií. K samostatnému efektivnímu myšlení je totiž nezbytný rozvoj přírodních schopností.

Sociální vyloučení

Chudoba je v dnešním světě relevantním pojmem. Pro někoho to znamená trpět nedostatkem základních potřeb, pro jiného je to otázkou nedostatečného přístupu ke zdrojům společnosti. Chudým se může cítit kdokoliv, a to pouze pozorováním a srovnáváním sebe sama s okolím. Kotýnková ve své publikaci *Sociální ochrana chudých* (2007, s. 7) uvádí celou řadu definic chudoby, které zde citujeme:

- „*Chudí jsou ti lidé, domácnosti a skupiny osob, kteří disponují tak malým objemem materiálních, kulturních a sociálních prostředků, že jsou vyloučeni ze způsobu života, který je v zemi, ve které žijí, přijatelný jako minimum*“
- „*Neschopnost jedince zajistit si základní životní standard*“
- „*Chudoba a sociální vyloučení jsou definovány jako stav, kdy jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti a/nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný. V této situaci nemají často přístup ani k základním právům*“

K posunu od pojmu „chudoba“ k pojmu „sociální vyloučení“ dochází koncem 20. století. Rozdělení společnosti lze pojmut na ty, kteří jsou „uvnitř“ a ty „vně“ společnosti. Sociální vyloučení je chápáno jako vyloučení ze sociálního života společnosti v důsledku nedostatečného přístupu ke zdrojům, které jsou ve společnosti běžně k dispozici. Můžeme sem zařadit trh práce, vzdělávání, bydlení, zdravotní péči a sociální ochranu. (Kotýnková, 2007, s. 12-13)

Korczak dokázal oblast výchovy a sociální práce s dětmi na okraji společnosti, při své práci ředitele a vychovatele ve varšavském sirotčinci, propojit. Podařilo se mu dětem zajistit dostatečnou výchovu a zároveň bezpečné prostory, kde bylo dětem poskytnuto bezpečí a zajištění jejich základních potřeb.

Metoda

Metodou bychom mohli nazvat jakýsi postup či pracovní návod, kterého se můžeme držet nebo se jím nechat vést při výkonu práce či vytváření něčeho nového.

Metoda je všeobecnost cesty, je to určitý předpis a popis činností, jak od vstupu dojít k výstupu, jak uskutečnit organizaci činností, aby došlo k pozitivním cílům, jak ji popisuje Zelina. (Zelina, 1996, s. 19-20)

Pedagogický slovník definuje metodu výchovy jako záměrný a systematický způsob, postup a prostředek, který směřuje k nějakému cíli. Mezi výchovné metody řadí působení příkladem, odměny a tresty a například příkazy. Podoba a dopady výchovné metody působí v kontextu celkového výchovného stylu, kde se řadí výchova demokratická, liberální a autoritativní. (Průcha a kol., 2003, s. 122)

2 ŽIVOT A DÍLO JANUSZE KORCZAKA

Janusz Korczak, vlastním jménem Henryk Goldszmit, se narodil ve Varšavě do židovské rodiny renomovaného advokáta. Pravděpodobně to bylo 22. července roku 1878, ale nepřesné matriční zápisy uvádí i rok 1879. Dětství prožil v prostředí plném rodinné lásky a porozumění. Rodiče mu poskytli vzdělání na soukromé obecné škole a později na gymnáziu. Kvůli zhoršené finanční situaci rodiny z důvodu úmrtí otce začal, tehdy ještě Goldszmit, doučovat děti z bohatých varšavských rodin. V průběhu studia se také započíná jeho literární tvorba, která byla u vzniku jeho pseudonymu Janusz Korczak. Ten si převzal z populárního románu tehdejší doby. *„Když do soutěže mladých pořádané „Kurierem Warszawským“ opisoval své drama „Kudy?“, podíval se Henryk na vedle ležící „Příběh o Janaszu Korczaku a krásné šlechtice“ a namátkou si zvolil tohoto hrdinu za svou značku do soutěže. Sazeč se potom při sázení seznamu poctěných cenou zmýlil v křestním jménu o jedno písmenko“.* (Newerly, 1970, s. 44)

V době studentských let se postupně začal orientovat na práci s dětmi a vybral si ji pro své budoucí povolání dětského lékaře. Již na konci studií, kdy praktikoval ve varšavské dětské nemocnici mezi nejchudším lidem, se stal známým jako *„lékař ubohých“*. Léčil totiž děti nejchudších lidí zdarma a dokonce pro ně i kupoval léky ze svých prostředků. (Janovský, 1986, s. 10-11) Všechny životní okolnosti prožité v dětství měly velký význam pro Korczakovu další životní dráhu. Nejen tíživá finanční situace, která mu dala na vlastní kůži zakusit život v nedostatku, ale i ztráta otce a tudíž rodinného zázemí ovlivnily jeho rozhodnutí věnovat se chudým dětem.

Vystupuje zde napovrch hluboké Korczakovo lidství, humánní přístup ke každému problému, kdy hledal cesty, jak přispět k utváření osobnosti člověka. *„Korczakův humanismus byl založen na jeho demokratickém smýšlení vycházejícím nejen z prostředí, v němž vyrůstal, ale zejména z podmínek, za nichž jako lékař a pedagog pracoval a jako spisovatel tvořil.“* (Janovský, 1986, s. 7)

Bystrzycká (2008a, str. 153) například Korczaka popisuje jako člověka hrdého a zásadového. Uvádí situaci z Druhé světové války, kdy již Korczak pobýval v ghettu a byl několikrát vyslýchán a vězněn za to, že nenosil povinnou pásku s Davidovou hvězdou. Svým známým své rozhodnutí vysvětlil tak, že pásku nosit nebude. Údajně se vyjádřil tak, že nemá nic proti tomuto symbolu, ale těm, kteří přikázali Židům povinně nosit tuto pásku na rukáve, jde o to, aby ponížili a pokořili jak samotný symbol, tak ty, kteří jej mají nosit. V situa-

ci, v které se ocitl, viděl jedinou správnou cestu a to bylo zachování si své důstojnosti. A pásku opravdu nenosil.

Jako čerstvě diplomovaný lékař byl povolán do rusko-japonské války. Za proticarské smýšlení byl také vězněn. Ale jak zmiňuje Janovský: „*Korczak přirozeně nebyl revolucionář, ale jako hluboce demokraticky a humanisticky smýšlející člověk nenáviděl útlak a bezpráví. Přitom stále upozorňoval, že oběťmi sociální nespravedlnosti jsou především děti.*“ (Janovský, 1986, s. 11) Tyto postoje v Korczakovi zakořenily již v raném dětství, kdy on sám měl zkušenost se strádáním materiálním i citovým. Výstižně to uvádí ve své publikaci také Newerly: „*V té době života patrně začal Korczak snít sen o samaritánském milosrdenství, jež hojí všechny rány a konejší všechn zármutek a trýzeň. Jeho duše zcitlivěla do jakéhosi jasnozření bolesti.*“ (Newerly, 1970, s. 110)

Díky své profesi a zálibám měl Korczak jedinečnou příležitost propojit všechny oblasti působení, a to lékařství, vychovatelství a spisovatelství. Spojnicí toho všeho byly děti, které chodil navštěvovat do místního sirotčince. Dvacátá a třicátá meziválečná léta patřila ke vzletným rokům Korczakova života. V té době byl na vrcholu své kariéry, byl nejproduktivnější, stal se z něj úspěšný dětský lékař, pedagog i spisovatel. Zároveň působil ve vedoucí funkci ve dvou sirotčincích. Dětem se velmi obětavě věnoval, v Domově sirotků dokonce bydlel. S dětmi měl neustálý kontakt v každé denní i noční době.

Na základě své každodenní práce cílevědomě shromažďoval zkušenosti z výchovné práce a na jejich základě koncipoval pedagogické zásady výchovy dětí, které se ocitly bez rodinného zázemí. „*Na sklonku dvacátých let také dokončil svá nejdůležitější pedagogická díla, a to Když budu znovu malý (1926), Právo dítěte na úctu (1929), a Pravidla života (1930). Od roku 1925 Janusz Korczak úzce spolupracoval s odborným časopisem Szkola Specjalna, který byl věnován problematice výchovy a vzdělávání mládeže vyžadující zvláštní péči. V témže roce vystoupil na I. polském sjezdu učitelů speciálních škol s referátem na téma Výchova vychovatelů dětmi. Ohlas tohoto vystoupení a jeho vysoce fundované působení na stránkách časopisu přivedly Korczaka v roce 1930 jako učitele do Státního učitelského institutu. Přednášel o výchově dětí bez rodiny.*“ (Janovský, 1986, s. 13)

Osudovým mezníkem v jeho práci, ale i životě, tak jako dalších miliónů lidí se stala Druhá světová válka. Ta s sebou přinesla bídu, hlad a nakonec i smrt. Péče o osiřelé děti, kterých stále přibývalo, byla o to aktuálnější a potřebnější. Během války roku 1942 se životní podmínky ve varšavském ghettu velice zhoršily, lidé i děti umírali hlady. Odborem péče

byla zahájena akce na záchranu žebrajících dětí, které byly převážně židovského původu. Nalezené děti putovaly do přechodného ústavu v ulici Przebieg, kde jim bylo poskytnuto přístřeší na pár dní s péčí lékařů, psychologů a pečovatelek. A jak se zmiňuje Mieszkowska, poté putovaly zpět do ghetta, kde se o ně postaral „Doktor“ Korczak, jak jej často lidé nazývali. (Mieszkowska, 2010, s. 123)

Mieszkowska také cituje Irenu Sendlerovou, která se podobně jako Janusz Korczak, věnovala osiřelým dětem. Její doménou byla sociální práce s nejchudšími obyvateli polské Varšavy. Ta si zapamatovala Korczaka, když šel s dětmi ze svého sirotčince na smrt: *„Byl tehdy už velmi nemocný, přesto šel vzpřímeně, s tváří připomínající masku, zdánlivě klidný: Šel ve předu toho tragického zástupu. Nejmladší dítě držel v náruči, druhé malé dítě vedl za ruku... Je potřeba mít na paměti, že cesta ze sirotčince na Umschlagplatz je dlouhá. Trvala čtyři hodiny... Děti byly oblečeny slavnostně. Měly na sobě modrý drilichový stejnokroj.“* (Mieszkowska, 2010, s. 132)

Korczak vymyslel a realizoval odvrácení pozornosti dětí od válečných hrůz, měl nejcitlivější srdce pro všechny děti na světě. Mieszkowska (2010, s. 134) zmiňuje osobní výpověď Ireny Sendlerové: *„Když jsem 6. srpna 1942 viděla na ulici ten tragický průvod, jak nevinné děti poslušně šly ve smrtelném pochodu a poslouchaly lékařova optimistická slova, nevím, jak to, že mně a ostatním očitým svědkům toho průvodu nepuklo srdce.“*

Korczak měl možnost na sklonku třicátých let opustit svoji rodnou zemi. Řada přátel mu nabízela emigraci před nebezpečím, které mu hrozilo pro jeho židovský původ ze sousedního nacistického Německa. Korczak to však odmítl. Nedokázal opustit své mladé svěřence, jejichž výchově věnoval celý život. Zahynul ve vyhlazovacím táboře Treblinka v severovýchodním Polsku v srpnu roku 1942 spolu s dětmi, které vychovával. (Janovský, 1986, s. 9)

Bystrzycká (2008a, s. 174) citlivě Korczaka přirovnává k řezbáři dětské duše, o kterou jako vychovatel pečoval. K tomu, aby toto mohl vykonávat, potřeboval přípravu (vzdělání), talent (výchova se pohybuje v oblasti umění) a pokoru. Dostatečnou přípravou mu bylo studium medicíny, protože dítě chápal jako celek. Pro to, abychom dítě pochopili, musíme rozumět jeho tělu, jeho duši, psychice a v neposlední řadě jeho duchovním potřebám. Na začátku 20. století byl tento pedagogický směr známý jako pavidocentrismus a v medicíně jako pedologie. Tyto dva směry byly dokonalým spojením jak medicíny, tak pedagogiky a oba se věnovaly významu dětství a jeho vlivu na další život člověka.

*„Korczak byl rozeným humanistou a svým humanismem pronikal do každého citlivého a vnímavého srdce. Ti, které vychovával a se kterými spolupracoval, ve vzpomínkách na Korczaka mluví o jeho „dobrých očích“, „dobrých dlaních“, „dobrém úsměvu“ a „slo-
vech jako modlitba“. Byl velmi vtipný, veselý a přátelský.“ (Byrzycká, 2008b, s. 2)*

2.1 Vychovatel a učitel

Janusz Korczak při své lékařské praxi dospěl k názoru, že je potřeba zaměřit se také na výchovu, jestliže chce pomáhat efektivně. Postupem času si stále více uvědomoval, že medicína sice může předcházet nemocem, že může léčit lidské tělo a poskytovat nemocnému psychické uklidnění, avšak nedokáže léčit lidské city, lidskou vůli, charakter a další stránky lidské osobnosti.

Korczak si jako zkušený pedagog nikdy žádné výchovné cíle nestanovil. Bral každého člověka jako individualitu a jakékoliv cíl by byl podle něj omezením možností výchovy a umělým zásahem do lidské důstojnosti. Přesto si stanovil úkoly výchovy, a to formovat srdce a um a vše to propojit do harmonické formy. Dále potom rozvinout u dítěte pozitivní rysy povahy a v neposlední řadě vychovat užitečného, šlechetného a šťastného člověka. (Byrzycká, 2012, s. 181)

Korczak si byl vědom toho, že sebevětší lékařské snažení nedokáže učinit člověka po všech stránkách zcela šťastným. Takové možnosti však nabízela výchova. Korczak si ve svém pedagogickém poslání předsevzal věnovat se těm, kteří se dostali do krajní bídy a mnohdy i bezvýhodného životního postavení.“ (Janovský, 1986, s. 7-8)

Podle Byrzycké (2008a, s. 6) Korczak nikoho neovlivňuje. Každý vychovatel či pedagog si musí sám osobně vzít na sebe zodpovědnost za to, zda výchovné metody, které Janusz Korczak využíval, přijme, nebo ne. Údajně za ně neručí, protože byly použity pouze jednou v nějaké konkrétní situaci a u konkrétních lidí, kde platily. Žádná taková situace se už nikdy nezopakuje, proto také žádná výchovná metoda nemůže být považována za univerzální.

Také Janovský uvádí, že Korczakovo rozhodnutí pomáhat chudým dětem se projevovalo nejen při práci lékaře, kdy se projevila jeho obětavost a nezištnost, ale od začátku i při práci vychovatele. V letech 1907-1908 totiž působil také jako vedoucí prázdninových táborů pro chudé děti. Jeho největší zájem vždy upoutávaly děti bez rodičů. Přitahovala jej sku-

tečnost, že sirotci potřebují dvojitou pomoc, jak byl sám přesvědčen. Děti nebyly chudé jen hmotně, ale i tím, že vyrůstaly bez rodičů, tudíž byly ochuzeny i duchovně. Korczaka aktivní péče o opuštěnou mládež přivedla v roce 1909 do výboru varšavské společnosti Pomoc sirotkům. Začal se zde iniciativně podílet na vybudování sirotčince pro židovské děti a dne 7. října 1912 se stal ředitelem Domova sirotků v Krochmalné ulici ve Varšavě. K slavnostnímu otevření domova došlo 27. února 1913. (Janovský, 1986, s. 12)

Korczak pořádal ve svém dětském domově koncerty, kdy ceny vstupenek byly zdvojnásobeny, aby získal co nejvíce peněz, přičemž zisk byl použit na záchranu nejmladších dětí. Kroužky pro děti v tehdejší těžké době představovaly důležitý vklad do rozšíření sociálního citění mládeže, boje s egoistickým zaměřením některých lidí, kteří ve strašlivé válce o existenci často zapomínali na základní vlastnosti nutné k soužití. Kroužky probouzely myšlenkový a kulturní směr mezi mládeží, přičiňovaly se k vytvoření atmosféry ideovosti a zvládání pocitu beznaděje. Příklad dobře pracujících kroužků působil povzbudivě i na pasivnější kroužky. (Mieszkowska, 2010, s. 117)

Podle Janusze Korczaka jsou děti skutečnými lidmi již za své stávající existence. Vysvětlil etapu dětství každého jedince jako etapu opravdového života a tím obohatil pedagogické myšlení. Podle Korczaka děti nejsou jen vnímavé, upřímné a neposkvrněné dušičky, ze kterých teprve skuteční lidé vyrostou. Dětský svět vnímal jako skutečný lidský svět, který má stejně jako ten dospělý svá přání a naděje, ale také nectnosti, které nejsou zanedbatelné jen kvůli tomu, že jsou dětské. Děti jsou podle něj přirozenou součástí společnosti, stejně tak jako jejich život. Korczak chápal vztah mezi dětmi a dospělými na jedné straně jako vztah dvou světů, na straně druhé jako rovnocennou příslušnost obou světů k lidské společnosti. Přestože podle Korczaka nemá výchova obecná pravidla, má dva neoddelitelné nástroje. Jako první uvádí práci chovanců, tím druhým je dětský kolektiv. Korczak jej pokládá v pracovním prostředí za vrcholný prostředek. Byl přesvědčen o tom, že dobrá výchova dítěte jej může ochránit před útlakem a násilím ve společnosti. Korczak zastával názor, že povinností vychovatele je dorůstat do myšlení, pocitů a prožitků dětí, které vychovává, jak uvádí Janovský (1986, s. 22-23).

Pro objasnění celé výchovné problematiky, jak ji Korczak pojal, můžeme opět citovat Janovského (1986, s. 32): *„Dítě má právo na svébytné postavení ve společnosti, dokazoval Korczak. A není to jen právo. Aby se dítě mohlo úspěšně rozvíjet a dospět ve fyzicky a psychicky zdravého jedince, nutně musí mít stejné podmínky k životu jako dospělí. Patří sem zejména nejrůznější životní překážky, které se nemají odstraňovat mladým lidem z cesty.*

Děti, stejně jako dospělí, musí prožívat radost z překonaných obtíží a z postupného dobývání dalších úspěchů. I pro dítě jsou největším uspokojením přemožené těžkosti, překonané překážky, dosažení nesnadného cíle a odhalení tajemství. A právě v těchto podmínkách, v nichž je dítě rovnoprávné s dospělými i v složitých životních situacích, se optimálně rozvíjí dětská vůle, zmužilost, čestnost, samostatnost, aktivnost a další pozitivní vlastnosti plně rozvinuté lidské bytosti.“

Korczak podobně jako Makarenko hledal v dítěti především dobro. Snažil se probouzet jeho vlastní síly tak, aby bylo samo schopno překonávat negativní vlivy okolí. Jako povinnost vychovatele zde viděl ochranu dítěte v zájmu jeho rovnoprávnosti. (Janovský, 1986, s. 33)

Ve svých odborných pracích se často obracel na samotné vychovatele. Například ve své knize *Jak milovat dítě* Korczak (2012, s. 20) píše: *"Bud' sám sebou-hledej vlastní cestu. - Poznej sám sebe dřív, než budeš chtít poznávat děti. -Nejdřív si uvědom, čeho jsi schopen ty, než začneš dětem rýsovat rozsah jejich práv a povinností. -Mezi nimi všemi jsi sám dítětem, které musíš poznat, vychovat a vzdělávat především."*

2.2 Spisovatel

Janusz Korczak projevoval spisovatelské ambice již v raném mládí a během svých studií, jak se zmiňují různé zdroje. Spisovatelská tvorba jej provázela celým životem.

„Doktor měl už tehdy jméno a náležel k redakci »Spoleczeństwa«, sympatizujícího s levicí. Mohl tam uveřejňovat své „Nemocniční obrázky“, tím spíše, že měly silný sociální aspekt, bezradnost medicíny před chorobami sociálními.“ (Newerly, 1970, s. 124)

Pro opuštěné děti sirotčince, které léčil a vychovával, napsal několik pohádkových a fantastických příběhů s cílem ukazovat jim v dětské duši blízké a srozumitelné podobě mravní příklady. Díky těmto příběhům jim pomáhal rozeznávat kladné a záporné hodnoty nastavené v tehdejší společnosti. Ruku v ruce s medicínou, pedagogikou a literaturou se vytvářela Korczakova životní filozofie, prosycená cílevědomou snahou o všestrannou aktivní péči o člověka. (Janovský, 1986, s. 8)

Bystrzycká (2008a, str. 8) jej přirovnává k Franzi Kafkovi díky jeho nadhledu, se kterým píše a také humoru, kdy není zcela jasné, jak je zmiňovaná věc myšlena. Každý si však díky tomu mohl ponechat svůj vlastní úsudek.

Korczak za svoji literární tvorbu získal nejvyšší polské literární ocenění. 4. listopadu 1937 obdržel za knihy, které napsal pro děti Zlatý vavřík Polské akademie pro literaturu. Za zásluhy o výchovu opuštěných dětí byl vyznamenán řádem Polonia restituta. Ve svých knihách záměrně sledoval konkrétní pedagogické cíle. Tyto knihy psal Korczak převážně pro své děti, pro chovance Domova sirotků ve Varšavě. V roce 1938 napsal poutavý příběh z mladých let Louise Pasteura, nazvaný *Tvrdošijný chlapec*. Ve stejném roce vydal Korczak soubor novelistických úvah *Lidé jsou dobří*. V roce 1939 to byl dobrodružný román o dětech *Tři Herškovy výpravy*. Práci s dětmi z let 1935-1936, které uváděl v rozhlasových relacích, vydal v roce 1939 knižně pod názvem *Žertovná pedagogika*, jak uvádí Janovský. (1986, s. 15)

Ve své knize *Jak milovat dítě* Korczak zdůvodňuje své přesvědčení o vydávání vlastního časopisu Domovem sirotků. Časopis je podle něj silný článek, který plynule navazuje každý týden a spojuje děti i personál v nedělitelný celek. Lze díky němu zprostředkovat změny, nová sdělení, provozní obtíže, či cokoliv jiného. (Korczak, 2012, str. 121) Jednalo se o časopis *Nasz Przegląd*, který Janusz Korczak vydával od roku 1926 (Janovský, 1986, s. 198).

Janovský (1986, s. 37) popisuje, že Korczak chtěl ve svých knihách ukázat perspektivu cesty k lepšímu světu, který zde dosud není, ale určitě jednou bude. Příběhy, které psal, neměly vyjadřovat sny vzdálené opravdovému životu, ale hodnoty, o které má člověk usilovat a ty se mu následně mají stát jistotou. Je také pravdou, že v knihách pro děti a mládež Janusz Korczak sděloval široké veřejnosti ve velmi působivé literární formě své pedagogické názory. V každé jeho knize podrobně rozebírá určité oblasti pedagogické problematiky. V pojetí Janusze Korczaka má dětská literatura za úkol pomáhat dětem objevovat kladné mravní hodnoty, s jejichž pomocí lze současný, mnohdy nelitostný svět změnit.

Korczak své literární postavy přibližuje co nejvíce dětem. V jeho knihách vystupují prosté, neidealizované postavy dětí, líčí tak nesnadný život dětských hrdinů z chudých rodin. Dětský čtenář mohl v jeho knihách najít sebe sama a své osudy zde nalézaly i ty nejubožejší a nejopuštěnější děti. Z ideálních postav mohly sbírat podněty k tvořivému životu a tím i ke zlepšení svého sociálního postavení. Mezi Korczakovy nejproslulejší literární díla patří knihy *O králi Matějovi*, *Král Matěj První* a *Král Matěj na pustém ostrově*, z roku 1923. V nich zazněla v plné míře základní myšlenka jeho pedagogických názorů: „*Děti mají právo na rovnoprávnost v lidské společnosti, mají právo na svobodný a nerušený rozvoj. K tomu, aby děti toto právo mohly získat, musí se změnit svět.*“ (Janovský, 1986, s. 38)

2.3 Lékař

Když začal Korczak studovat medicínu a později se specializoval na dětského pacienta, nejspíš vůbec netušil, kam budou dále směřovat jeho kroky. V medicíně nacházel základnu pro své další vzdělávání a působení v oblasti výchovy dětí.

Janovský (1986, s. 19) píše, že sám Janusz Korczak se až do své smrti pokládal hlavně za lékaře. Všechny životní problémy a výchovné otázky, se kterými se setkal, řešil nejprve z lékařského hlediska. Bylo o něm známo, že jako lékař v dětské nemocnici a později jako ředitel sirotčince provozoval soukromou lékařskou praxi. Odměny za ošetření přijímal pouze od bohatých pacientů. Díky tomu mohl ošetřovat chudé pacienty, kteří by si to nemohli dovolit. Získané poplatky také celé předával jako příspěvek k hospodaření Domova sirotků.

Ze svého lékařského vědění vycházel a dokázal ho plnohodnotně využít zejména při jeho vychovatelské činnosti. Další důležitá oblast jeho působení bylo šíření zdravotnické osvěty. Spadá sem nejen publikační činnost, ale převážně činnost přednášková týkající se předcházení dětským nemocem, hygieny dítěte a zdravého růstu a dospívání.

Vedl si denní záznamy o každém chovanci v Domově sirotků. Pravidelně si do nich zapisoval jejich míru a hmotnost, zaznamenával jejich fyzický a psychický stav, případné zdravotní potíže. Korczak si pečlivě vedl tuto agendu a z těchto záznamů sestavoval rozsáhlé výzkumné zprávy. V době, kdy byla pediatrie jako samostatný obor v počátcích, měly záznamy neobyčejnou vědeckou hodnotu průkopnického charakteru. Janovský (1986, s. 21) se zmiňuje, že celkový zdravotní stav dítěte si zaznamenával do tzv. *balance zdraví*, která sloužila pro preventivní péči a profylaxi nemocí.

Přestože, nebo právě proto, že byl ředitelem sirotčince, měl Korczak na ústavní péči jednoznačný názor: „*Kdykoli spatřím v pokoji natřeném bílou olejovou barvou, mezi bíle natřeným nábytkem, v bílých šatečkách a s bílými hračkami bílé dítě, mívám trapný pocit: v tomto nikoli dětském pokoji, spíše chirurgickém sále, musí se vychovat nedokrevná dušička v anemickém těle...Snad jednou přesnější výzkum dokáže, že přesycování nervů a tkání světlem je zrovna tak škodlivé jako nedostatek světla v tmavém sklepním bytě.*“ (Newerly, 1970, s. 120)

3 METODY PRÁCE JANUSZE KORCZAKA S DĚTMI

Každý začínající pedagog nebo vychovatel vstupuje na školní půdu vybaven pouze svými osobními schopnostmi a vědomostmi získanými při studiu. Praktické dovednosti a postupy, jak pracovat s dětmi efektivně získává až časem získanými zkušenostmi, jeho práce nabývá na kvalitě. Janusz Korczak se v průběhu své práce s dětmi věnoval i této oblasti. Tímto chtěl nasměrovat hledajícího pedagoga, jak by měl na sobě pracovat a zdokonalovat se ve své práci.

„Korczakova koncepce výchovy, ona praktická morální filosofie, si klade za úkol založit výchovu nikoli na nějakých celospolečenských cílech nebo na sebeprosazení jedince, nýbrž na setkání, respektu a úctě k druhému a na porozumění druhému“. (Pelcová, 2010, s. 5)

Janovský (1986, s. 25-30) z podrobné analýzy Korczakova díla vyzdvihl jednotlivé aspekty, ve kterých viděl trvalé obohacení pedagogické praxe. Uvádíme je zde v sedmi bodech:

1. **Schopnost vcítit se do dětské psychiky.** Korczak ve svých pracích pečlivě analyzoval vnitřní citový svět dětí. Podle něj tato schopnost vycházela z mnohaletého trpělivého a láskyplného pozorování života dětí. Všechny jejich jednotlivých postojů a jednání při učení, práci i při hře, také ve zdraví i v nemoci, když byly duševně rozrušeny i v psychické pohodě. Korczak se díky tomuto pozorování přesvědčil, že rozdíl mezi dospělým a dítětem z psychologického hlediska spočívá především v citové sféře. Jako velmi důležitou také považoval schopnost vcítit se do dětského myšlení a vnímání.
2. **Schopnost obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky.** Korczak se obklopoval takovými lidmi, u kterých byl přesvědčen, že stejně jako on mají rádi děti a práci s nimi. Pro její neustálé zlepšování zřídil tzv. *burzu*, což bylo shromáždění mladých lidí, nejčastěji studentů učitelství a vychovatelství. Organizoval ji jednou týdně a její účastníci si na ní mohli vyměňovat zkušenosti z vychovatelských prací, které jim zadával. Snažil se budovat v těchto mladých lidech pozitivní vztah k dětem a potažmo i k vychovatelství. Vnímал svoji práci jako poslání vychovávat vychovatele. Psal své odborné práce pro vychovatele, rady vychovatelům vysílал i v rozhlasových relacích zaměřených na výchovu. Byl vlastně takovým průkopníkem nového pojetí funkce dětského domova. Na začátku dvacátého století víceméně funkce sirotčinců spočívala v nasycení a ošacení opuštěných dětí. Korczak tuto zažitou tradici zásadně prolomil svým pojetím domova pro opuště-

těné děti jako výchovného zařízení. V koncepci dětského domova se přitom opíral o nejnovější teoretické poznatky z psychologie, pedagogiky a pediatrie, jejímž cílem byl správný duševní vývoj dítěte a péče o jeho zdravotní stav. Korczak byl přesvědčen, že je nezbytné připravovat pro život všestranně rozvinutého mladého člověka.

3. **Vyhledávání a soustředění se na pozitivní hodnoty.** Důležitý rys Korczakovy praktické pedagogické činnosti. Jednalo se například o vytvoření radostného prostředí pro učení, práci i hru, o dobře organizovaný denní režim dětí. Korczak také dbal na stálé posilování dobrých a kladných stránek chovanců pochvalou, oceněním nebo třeba vyznamenáním.
4. **Řešení vztahu podřízenosti a osobní volnosti každého chovance.** Významný rys Korczakova pojetí výchovy. Jednalo se o vztah plnění příkazu a vlastní odpovědnosti v jeho jednání a vztah vedení chovance vychovatelem a jeho samostatnost.
5. **Úloha, kterou přisuzoval dětskému kolektivu a skupině.** Další specifický rys Korczakovy praktické pedagogické činnosti. Dětský kolektiv vnímal jako takový samostatný organismus. Sílu dětského kolektivu pokládal za rozhodujícího výchovného činitele pro každého příslušníka tohoto kolektivu. Korczak zastával názor, že se může život dětí zajímavě vytvářet jen ve skupině, proto podněcoval děti pro účast na nejrůznějších kolektivních aktivitách. Metody a prostředky práce kolektivu, které určil Korczak, se v mnohém stále uplatňují v praktické výchovné činnosti, a to nejen v Polsku. I dnes platí, že dobrý kolektiv je nezastupitelný pro rozvoj aktivity, pěstování dětské samostatnosti i zodpovědnosti.
6. **Uspokojování citových potřeb dětí.** Korczak si uvědomoval, že potřeba kontaktu s druhým člověkem, dobré vzájemné vztahy, potřeba přátelství a intimity je jedním z nejzávažnějších a zároveň nejnáročnějších úkolů každého výchovného systému. Zvláštní pozornost ve vytváření a upevňování dětského kolektivu věnoval Korczak emocionální oblasti. Jednalo se o konkrétní činnosti pro rozvoj citové oblasti. Starší chovanci pečovali o jejich mladší druhy, tím pěstovali mezi sebou sourozenecké vztahy a v mnohém docházelo k nahrazování funkce rodiny.
7. **Stanovení konkrétního programu sebevýchovy a sebevzdělávání každého jednotlivce.** Jednalo se o nezanedbatelný požadavek Korczakovy výchovné práce. Do-

cházel k vymezování práv a povinností každého chovance. Odpovědnost za své činy byla přenesena na každého jedince.

Nejen, že je úkolem vychovatele důsledně dbát o dodržování základních pravidel soužití v dětském kolektivu, ale také bojovat za ochranu slabších a ostatními utlačovaných dětí. Podle Korczaka by měl vychovatel umět aktivizovat pozitivní síly v dětském kolektivu a s jejich pomocí nebo spíše jejich prostřednictvím bránit negativním silám a záporným výchovným vlivům. Jakmile jsou aktivizované pozitivní síly a odstraněny záporné vlivy, může vychovatel rozvinout cílevědomou pedagogickou činnost. Také výchovná práce má, podle Korczaka, určité nepřekročitelné hranice. Jedná se o moment, kdy bychom chtěli dítě přetvářet v něco, čím ve své přirozené osobnosti není. Dobrý vychovatel může v dětech vzbudit zájem o hledání pravdy, touhu po pořádku, návyk píle, dokonce může položit základy pro rozvoj rozumu nebo vůle, nemůže však dítě zásadně změnit, jak vystihuje myšlenky Janusze Korczaka Janovský (1986, s. 23).

Bystrzycká (2008a, s. 30) vyjadřuje Korczakovy myšlenky, že všechny názory v oblasti pedagogického vědění jsou jen hypotézy. Korczak zastával názor, že co se dá definovat ve výchově jako pevné, je respektování důstojnosti člověka a právo dítěte na úctu. Jinak je všechno ostatní podle něj proměnlivé, každé dítě je jiné a každé má svou vlastní životní cestu před sebou.

Stejně jako řada myslitelů a učitelů v minulosti, byl i Janusz Korczak přesvědčen, že je výchova dítěte nezbytná a jejím smyslem je vést dítě k sebevýchově a samostatnosti. Zastává názor vést dítě k tomu, aby samo nalézalo možnosti vlastní společenské realizace. Dalším z cílů výchovné práce je vytvářet pro děti takové podmínky, které by jim poskytovaly možnost učit se a přebírat na sebe odpovědnost i za druhé, jak dále cituje Janovský (1986, s. 23): „Korczakovi šlo v teorii pedagogiky zejména o to, aby stanovil takové formy, určil takové metody a našel takové prostředky praktické pedagogické práce, které by dovedly děti k tomu, aby se samy uvědoměle podílely, i když přiměřeným, přece jen tvůrčím způsobem na řešení vlastních záležitostí a prostřednictvím toho i na výchově sebe samých.“

3.1 Výchova

Newerly (1970, s. 147) zmiňuje Korczakovu první pedagogickou studii *Škola života* – kde se stále hlasitěji volá po metodě samosprávy. Uvádí se zde, že systém samosprávy je výchovnou metodou a vychovávat znamená vést od nekompetence ke kompetenci, od neobratnosti k umění, od nevědomosti k vědě, od neprozíravosti k obezřetnosti. Hlavní myšlenkou je, že chceme-li mít občany schopné řízení státní lodi, musíme je v tomto směru také vychovávat.

„Učitel ať se snaží pomocí hraček řídit hry a záliby dětí tím směrem, kterým se mají nakonec dát. Říkám, že hlavní věcí ve výchově je dobré vedení, které duši hrajícího si dítěte přivede k zálibě v tom, v čem, až dospěje, by se měl stát povoláním mistrem.“ (Newerly, 1970, s. 143)

Metody práce Janusze Korczaka s dětmi byly jedinečné. Newerly (1970, s. 190) konkrétně cituje dialog lékaře se svým svěřencem, který zde uvádíme pro dokonalejší představu jeho přístupu k dětem: *„Jakou chceš uzavřít sázku?“* *„Že se budu prát jen jednou za měsíc. Já nevím, jestli to mohu přijmout. Z mé strany by to bylo nepoctivé. Proč nepoctivé? Protože vím, že prohraješ. Pereš se denně, tak jakpak toho můžeš rovnou nechat? Smlouvali sem, smlouvali tam a zůstalo při tom, že se bude prát jen jednou za týden, jen jednou, ať je to tak zřetelně do knihy zapsáno.“*

Děti se sázely o pranice, zlobení, lež, ošklivá slova, špatné známky. V době dospívání o intimní věci, zapsáno jako x, zde bylo dovoleno sázet na neznámé. Děti hrály čestně. Byly to nejčastěji sázky nezjistitelné, významné jen pro toho, kdo se vsadil. Doktor pouze protokoloval, dodával sázce vážnost své autority, přijímal sdělení, radil a také vyplácel výhry. V sázce byla obyčejná cukrátko, laciná, tedy žádná atrakce, ale přitahovala je svým symbolem. Zaznamenaný příklad průběhu takového zápasu: *Chlapec si chtěl odvyknout klení slovem „cholera“.* *V prvním týdnu si vyhradil pouze třicet „choler“.* *Vyhrál to, protože jich řekl patnáct. Osmělen si troufl a vsadil nulu. Prohrál. Vyhrazuje si dvacet. Řekl jich třináct. Vyhrazuje si třináct, řekl jich deset. Vyhrazuje si pět. Byly dvě. Ještě několik týdnů a došel k nule, na které se udržel.* *„Když už jsem si odvykl klít cholera, pak jsem si i hromování snadno odvykl. Klel jsem ještě jinak, ale už jsem se ani nesázal a klení jsem si nezakazoval. Samo mě přestalo napadat.“* *To jsou svěření někdejšího chovance z dávných dob.* (Newerly, 1970, s. 190)

Korczak nechtěl nikdy řešit sám spory mezi dětmi i jejich různé přestupky proti domovnímu řádu, ani ze své pozice vychovatele. Proto založil dětský kamarádský soud, kde se obracel na děti, aby ony rozhodly, jak bude případný viník potrestaný a také chtěl znát jejich pohled na daný problém. Také chtěl, aby se děti z předvedeného případu poučily a vzaly si příklad do svého života. Korczak byl přesvědčen, že dítě se nepolepší, díky učení, co je správné a nesprávné, ale díky tomu, že se vžije do určité situace. Zastával názor, že zážitek a cit jsou nejdůležitějším výchovným prostředkem. (Bystrzycká, 2008a, s. 125)

V neposlední řadě zde zmíníme systém střídavých služeb, kdy děti vykonávaly drobné úkoly týkající se společného soužití v domově. Jednalo se o udržování domu v čistotě a pořádku, pomoc v kuchyni, v jídelně, v knihovně, pečování o slabší v učení i o nemocné. Děti pracovaly pro potřeby ústavu v krejčovské, knihařské a truhlářské dílně. Služby si sice děti volily samy, byly ale nejprve posuzovány na valném shromáždění z hlediska možnosti, zda to či ono dítě na službu stačí. „*Korczak připisoval zvláštní význam podobným důkazům uznání a povzbuzení. Zlo bije do očí samo, říkával, nutí nás k okamžité reakci. Dobro, obyčejně tiché, neabsorbuje, a tak kolem něho procházíme, aniž je pozorujeme.*“ (Newerly, 1970, s. 206)

V Korczakových domovech se po jisté zkušební době konávaly o vychovatelích tzv. *plebiscity*. Ty mohly být mnohdy chápány v opačném smyslu, jako by děti soudily dospělé, odborně vyjádřeny jako „*paidokracie*“. Newerly (1970, s. 208) se zamýšlí nad podstatou tohoto problému. Vychovatel, kterého děti nemají rády a kterého si neváží, nemůže dobře vychovávat, tvrdí Korczak. Na tomto tvrzení je zajisté část pravdy. Nevychovává podle něj metoda, ale člověk s dostatečně silnou individualitou, s takovými vlastnostmi rozumu, vzdělání a mravního postoje, že vzbuzuje v dítěti úctu, respekt, důvěru a chuť k následování.

Budování sebevědomí a sebejistoty je většinou ovlivněno mírou lásky, pochopení a ocenění, kterých se dítěti dostává. Dítě na sebe často nahlíží na základě toho, jak jej prezentují v jeho okolí rodiče, vychovatelé a jim blízcí lidé. Dětské sebevědomí může růst jedině za náležitě podpory směřující k budování vlastních hodnot, zodpovědnosti, samostatnosti, sebeúcty a rozvoji nových dovedností. Povzbuzováním je sebedůvěra dětí neustále posilována. (Kolektiv autorů, 2015, s. 20)

3.2 Prostředí

Kromě rodiny, která má na výchovu dítěte nejdůležitější vliv, je okruh lidí, se kterými se dítě pravidelně setkává a také prostředí ve kterém vyrůstá. Korczak si byl při své práci vědom toho, že vliv kolektivu nebo skupiny na rozvoj jedince je v jeho vývoji stěžejní. Čáp (1997, s. 284) uvádí, že sociální skupina má často silnější vliv na výchovu dítěte než vysoce kvalifikovaný a zkušený vychovatel nebo pedagog.

Korczak v knize *Jak milovat dítě* zmiňuje důležitost prostor, ve kterých jsou děti vychovávány. Poukazuje na to, že dřívější internátní stavby se spíše hodily pro letní tábory a internáty, ale ne pro trvalé pobývání a výchovu dětí. Pro děti jsou vhodné takové prostory, kde jsou tzv. "klidné zákoutí", kde by děti pocítily bezpečí, uchráněné od hluku, strávily jistý čas. Korczak rozvíjí teorii celkového rozmístění internátu, který by vyhovoval jak dětem, tak i personálu při starostlivosti a výchově dětí. Uvědomoval si, jak současné prostory nevyhovují potřebám jeho svěřenců. Přál si drobné úpravy, které by jim zajistily větší komfort. (Korczak, 2012, s. 97)

Vyzdvihoval ve své práci dva výrazy: svobodu a volnost, kdy člověk disponuje svou osobou. Tento důležitý rozměr dokázal Janusz Korczak vnímat i v prostoru, kde děti trávil veškerý svůj čas. „*Náš dětský pokoj se symetricky rozestavěným nábytkem, naše ulízané městské parky nejsou místem, kde se může projevit svoboda, ani dílnou, kde by činná vůle dítěte našla své nástroje. Pokoj malého dítěte měl svůj vzor v porodnické klinice a té diktovala předpisy bakteriologie. Mějme se na pozoru, abychom dítě, střežíce jej před baktériemi záškrtu, nepřenesli do ovzduší prosyceného ztuchlinou nudy a stavu bez vůle.*“ Korczak přirovnával domovy pro děti ke kasárnám a klášterům, nebo k nemocnicím. Poukazoval na to, že je v nich hygiena, ale chybí úsměv, radost, překvapení a dovádivost. Podle něj byly příliš vážné na to, aby v nich vyrůstaly děti. (Newerly, 1970, s. 120)

Korczak byl za každých okolností na straně dětí. Dokázal se vcítit do dětské dušičky i potřeb malých svěřenců. Jakoby sám byl tím dítětem, které ve zdech Domova sirotků vyrůstá. Chtěl jim co nejvíce zajistit spokojené a bezpečné dětství i za těch podmínek v jakých žili. Krásně to vystihuje tato jeho myšlenka: „*Dovolte dětem rozběhnout se po louce a neuslyšíte už žádný křik, jen příjemné štěbetání lidských ptáčat. Ne-li všechny, pak rozhodná většina dětí miluje pohyb a povyk, na možnosti svobodně se pohybovat a zakřičet si závisí jejich tělesné i duševní zdraví.*“ (Korczak, 2012, s. 41)

Do Domova sirotků byly přijímány převážně děti na pokraji života a smrti. Měly za sebou spoustu smutných zážitků a zkušeností od nevládného světa. Byly plné různých komplexů, vyčerpány a krajně vyčerpané. V domově dostaly najíst, napít, najednou byly v teple a bezpečí. Sirotčinec jim otevřel svět mnohem důležitější, svět lidské důstojnosti a vzájemné důvěry. Děti především objevovaly dvě věci, s kterými nepočítaly. Najednou jim zde někdo důvěřoval a bral je vážně. Korczak uměl nastolit atmosféru bezpečí, hned s nimi v prvním okamžiku žertoval. Děti věděly, že jen ten žertuje s někým, kdo má druhého rád. (Bystrycká, 2008a, s. 28)

Korczak myslel také na své vychovatele. V dětských domovech byly zvláštní přístavby podobající se studentským kolejím, kde bydlelo asi dvacet studentů a studentek z vysokých škol nebo ještě z posledních tříd středních škol. Ti si zde odbývali pedagogickou praxi za podmínek odpracování několik hodin práce s dětmi za pokoj a celodenní stravu. (Newerly, 1970, s. 195)

3.3 Etika

Podle Korczaka je základem veškerého výchovného jednání úcta k člověku. K dítěti by se mělo přistupovat jako k celému člověku, samostatné, svobodné lidské bytosti, přestože je na začátku života závislá na péči druhého člověka. Díky závazku vůči dětem vychovávat je, nás činí dospělými. (Pelcová, 2010, s. 7)

Etikou a etickým přístupem k člověku se Korczak zabýval velmi často, měl ji důkladně promyšlenou. Výchovu chápal jako respektování vlastní důstojnosti člověka, pokud je v souladu s etickým jednáním. Etiku nevnímal jako dodržování litery zákona, ale jako respektování mezilidských vztahů, kterých si vážil. Korczak se v mnohém ohledu ztotožňoval s dětským nazíráním na svět, ve kterém se tvoří pravdivé a věrné vztahy. Ze své podstaty důvěřoval dobru a zlem byl stále šokován. (Bystrycká, 2008a, s. 27)

Korczak měl také silné prosociální citění, jak je zřejmé z jeho zápisků: „*Jestliže je životní náplň sytost – ať žaludku nebo ducha – pak vždycky hrozí úpadek: vyčerpá se. Následuje přesycenost nebo pocit lačnosti. Bereš-li proto, abys živil – máš cíl, je tu potřeba sytosti. Vlastní utrpení přetavit na vědění pro sebe a radost pro jiné, rezignovat na vlastní ctižádost. Neúspěchy pak víc bolí, ale nedemoralizují.*“ (Newerly, 1970, s. 43)

Korczak věděl, že pro dítě je mnohem důležitější pouto s jedním konkrétním člověkem než byrokratická sociální péče tehdejší doby. Takové osobní pouto dokáže dát dítěti víc, než ten nejdokonalejší sirotčinec a nejslavnější listina dětských práv. Dítě potřebuje k někomu přilnout. Proto děti ze sirotčince chodily každou sobotu povinně navštěvovat své rodiny, a pokud rodinu neměly, tak navštěvovaly aspoň své známé. Stávalo se, že vždy několik dětí nešlo nikde, protože nikoho neměly a nikdo na ně nečekal. O tyto děti se v sobotu staral buď osobně Korczak, nebo někdo z bursistů. Cílem bylo také to, aby děti nezapomínaly na své kořeny a to, odkud do sirotčince přišly, přestože mnohdy tyto návštěvy byly pro děti tíživé a děti se vracely smutné. (Bystrzycká, 2008a, s. 94)

Korczak měl pouze jedno měřítko své práce a tím byla lékařská nezištnost vychovatelských zákroků. Vyzdvihoval zdraví, mravní i fyzické a kromě rozvoje všech dobrých vlastností dítěte a potlačování těch špatných, neznal Korczak jiné příkázání. Nevychovával z příkazu církve, státu, společenské třídy, nedělal to v zájmu vlastním, ale pro dobro dítěte samotného. Chtěl je do života vybavit sebevědomím, zvykat je pravidelné práci, sebekázi, dobrému soužití, dát jim jakési minimum lidskosti – dál ať už jdou sami a sami o sobě rozhodují. „*Dáváme vám jedno – touhu po lepším životě, který není, ale jednou bude, po životě pravdy a spravedlnosti,*“ cituje Newerly (1970, s. 199) Korczaka, který toto říkal chovancům, kteří opouštěli Domovy sirotků.

„*Čím ubožejší úroveň ducha, bezbarvější morální profil, větší starost o vlastní klid a pohodlí, tím více rozkazů a zákazů, které diktuje zdánlivá obava o dobro dětí. Vychovatel, který se nechce dočkat nemilých překvapení a odmítá nést zodpovědnost za to, co se stát může, je - tyranem dětí.*“ (Korczak, 2012, s. 26)

Newerly (1970, s. 208) rozvádí do jednotlivých bodů základní rysy Korczakovy pedagogiky, obecné předpoklady, jeho metody a systém. Podle něj, i kdyby ve svých dětských domovech neuplatňoval žádnou metodu, žádný systém, byl by Korczak dnes stejně v okruhu našich zájmů a pedagogických studií. Jako spisovatel zanechal hodnoty nepomíjivé, které se pedagogům ani nemusí připomínat. Odborné veřejnosti je jasné: vychovává vychovatele – zakládá školu psychologie dítěte o dosud nebývalé hloubce – vzrušuje svým hlubokým humanismem – umocňuje odpovědný, činný postoj k životu svým přesvědčením, které je v podtextu celého jeho literárního díla a pedagogických studií. Svým životem vypovídá, že žádný lidský skutek nepřichází nazmar.

Korczak citlivě podporoval každou individualitu dítěte. Vnímal ve velké neosobnosti sirotčince, jak je pro dítě důležité, aby mělo něco, co bude jen jeho. Proto trval na tom, aby děti v sirotčinci měly svůj soukromý majetek, a to v krabičce zamčené na klíč, do které se nikdo jiný nedostal. Korczak nikdy nevyzvídal a nemusel vědět všechno, respektoval právo dětí na svá tajemství. Důstojnost je podle Korczaka něčím víc, než pouhé právo, které nám společnost zaručuje, nebo nezaručuje. Respektovat důstojnost člověka je důležitější než respektovat jeho právo. Proto Korczak usiloval o deklaraci dětských práv. Na toto téma měl řadu přednášek, které shrnul a vydal jako knihu *Prawo dziecka do szacunku* - Právo dítěte na úctu. (Bystrycká, 2008a, s. 36)

K tomuto účelu Korczak zavedl v Domově sirotků Schránku na dopisy, kde se děti mohly svěřit anonymně s čímkoliv, co je zrovna trápilo, nebo si nevěděly rady. Schránka na dopisy děti zároveň učila:

1. *„Čekat na odpověď: Nebude to hned ani na zavolanou.*
  2. *Odlišovat drobné a malicherné strasti, bolesti, přání a pochybnosti od těch důležitých. Sepsání čehokoli vyžaduje rozhodnutí (a i tak by děti často rády vhozený dopis ze schránky zase vytáhly)*
  3. *Učí se přemýšlet a zdůvodňovat.*
  4. *Učí se chtít a poradit si*
- *Napiš to a hod' to do schránky.*
- *Neumím psát.*
- *Tak popros někoho, kdo to umí. "(Korczak, 2012, s. 106)*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM

Praktickou část diplomové práce jsme realizovali pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu. Výzkumná data byla sumarizována prostřednictvím dotazníkového šetření. Hlavním záměrem bylo zjištění povědomí o osobnosti a pracovní činnosti Janusze Korczaka mezi pedagogickými pracovníky ve Zlíně.

Dále nás zajímal názor pedagogů na uplatňování výchovných metod práce s dětmi Janusze Korczaka a jejich využívání v pedagogické praxi. Tento dotazníkový průzkum má za cíl více přiblížit tuto významnou osobnost minulého století. Především se zaměřujeme na výchovné metody, které Janusz Korczak používal, a které mohou být návodem a vzorem pro současnou pedagogickou práci.

4.1 Cíl výzkumu

Výzkumný problém jsme formulovali následovně:

- *Znají pedagogové na základních školách osobnost a pedagogickou činnost Janusze Korczaka?*

Od tohoto výzkumného problému se odvíjí hlavní cíle praktické části diplomové práce, které jsme stanovili takto:

- *Jaká je povědomost o osobnosti a díle Janusze Korczaka u pedagogických pracovníků?*
- *Jsou Korczakovy myšlenky a metody práce s dětmi stále platné a realizovatelné v současné pedagogické praxi?*
- *Co v současné době děti při výchově podle pedagogů nejvíce potřebují?*

Dílčí cíle:

1. Zjistit, zda pedagogové znají osobnost a myšlenky Janusze Korczaka.
2. Zjistit, názor pedagogů na uplatňování metod práce s dětmi Janusze Korczaka.
3. Zjistit, názor pedagogů, které z metod práce s dětmi Janusze Korczaka jsou v současnosti nejvíce postrádány.
4. Zjistit, zda mají děti podle pedagogů dostatek podnětů pro svůj rozvoj.
5. Zjistit názor na náročnost práce pedagogů s dětmi ohroženými sociálním vyloučením.

6. Ověřit, zda má délka praxe vliv na využívání metody – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty z pohledu pedagogů.
7. Ověřit, zda má věk pedagogů vliv na využívání metody – vcítit se do dětského myšlení a vnímání.
8. Ověřit, zda má práce s dětmi na různých stupních ZŠ vliv na používání metody – obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky.

Výzkumné otázky

Dle cílů diplomové práce jsme si stanovili níže uvedené výzkumné otázky. S ohledem na otázky v dotazníku jsou dotazníkové položky uvedeny vždy v závorkách u daných otázek.

VO₁ Znájí pedagogové osobnost Janusze Korczaka? (č. 5, 6, 7)

VO₂ Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je podle pedagogických pracovníků nejvíce uplatňována? (č. 8)

VO₃ Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je podle pedagogických pracovníků nejvíce postrádána? (č. 9)

VO₄ Který výchovný styl při své práci nejčastěji pedagogové uplatňují? (č. 10)

VO₅ Má Korczakův historický čin v dnešní době váhu? (č. 11)

VO₆ Je pro děti výchovné prostředí dostatečně podnětné? (č. 12)

VO₇ Přístupují pedagogové k dětem ze sociálně slabých rodin jinak, než k ostatním dětem v populaci? (č. 13, 14)

VO₈ Je pro pedagogy práce s dětmi z rodin ohrožených sociálním vyloučením náročnější, než práce s ostatními dětmi? (č. 15)

VO₉ Co podle pedagogů děti nejvíce potřebují při výchově? (č. 16)

VO₁₀ Jak vnímají pedagogové význam Korczakovy pedagogické činnosti? (č. 17)

Věcné hypotézy

- H1 Povědomí o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka se odvíjí od délky praxe pedagogů.
- H2 Preference Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty u pedagogů ZŠ závisí na délce praxe.

H3 Uplatňování Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání závisí na věku pedagogů.

H4 Preference Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky je závislá na stupni ZŠ.

4.2 Definování proměnných

U stanovené hypotézy č. 1, která zní: „Povědomí o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka se odvíjí od délky praxe pedagogů“ jsou proměnné získány z dotazníku v položce č. 3, která zní: „Délka praxe“, kde získáme nezávisle proměnnou. V položce dotazníku č. 5, která zní: „Znáte polského sociálního pedagoga Janusze Korczaka?“ získáme závisle proměnnou.

U stanovené hypotézy č. 2, která zní: „Preference Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustřeďování se na pozitivní hodnoty u pedagogů ZŠ závisí na délce praxe“ jsou proměnné získány z dotazníkového šetření v položce č. 3, která zní: „Délka praxe“, kde získáme nezávisle proměnnou. V položce č. 8, která zní: „Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je v současné době při výchově podle Vás nejčastěji uplatňována?“ získáme závisle proměnnou.

U stanovené hypotézy č. 3, která zní „Uplatňování Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání závisí na věku pedagogů“ jsou proměnné získány z dotazníkového šetření v položce č. 2, která zní: „Věk“, kde získáme nezávisle proměnnou. V položce č. 8, která zní: „Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je v současné době při výchově podle Vás nejčastěji uplatňována?“ získáme závisle proměnnou.

U stanovené hypotézy č. 4, která zní „Preference Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky je závislá na stupni ZŠ“ jsou proměnné získány v položce dotazníku č. 4, která zní: „Na kterém stupni základní školy nyní vyučujete?“, kde získáme nezávisle proměnnou. V položce č. 8, která zní: „Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je v současné době při výchově podle Vás nejčastěji uplatňována?“ získáme závisle proměnnou.

4.3 Výzkumný vzorek

Pro kvalitu získaných dat jsme se zaměřili na cílovou skupinu respondentů vykonávajících pedagogickou činnost s dětmi, konkrétně pedagogy základních škol. Výzkum byl prováděn na základních školách města Zlína.

Nejprve jsme školy oslovili emailem bez téměř žádné odezvy. Další kontaktování již bylo telefonické. Nečekaně jsme se potýkali s neochotou škol podílet se na výzkumu. Jako důvod nezájmu odhadujeme nedostatek času, pracovní vytíženost, nezájem o zapojení do výzkumu nebo nezájem o danou problematiku. Výzkumný vzorek byl volen náhodným výběrem. Do výzkumu se dobrovolně zapojilo 5 základních škol z celkového počtu 18 základních škol, které byly osloveny.

Z celkového počtu 120 rozdaných dotazníků se navrátilo zpět celkem 94 dotazníků. Návratnost tedy byla 78,3%, což považujeme za uspokojivé. Dva dotazníky byly pro neúplnost poskytnutých dat z výzkumu vyřazeny.

4.4 Výzkumná metoda

Jako kvantitativní výzkumnou metodu jsme zvolili dotazníkové šetření, jelikož shromažďování dat je rychlé a ekonomické vůči velkému počtu dotazovaných. (Chráška, 2007, s. 164) Výzkumnému šetření předcházela pilotáž výzkumu, kdy jsme na malém vzorku zkoumaných osob ověřili srozumitelnost a vhodnost formulace otázek v plánovaném dotazníku. Následně byl dotazník respondentům zprostředkován osobně pouze v tištěné podobě.

Dotazník se skládá ze 17 otázek (viz příloha P III: Dotazník). Součástí dotazníku je krátký úvod s představením výzkumného šetření. V dotazníku jsou použity otázky identifikační (č. 1, 2, 3, 4), dále otázky výčtové (č. 6, 7, 8, 9, 11, 12), uzavřené (č. 5, 13, 15), polootevřené (č. 10, 14) a v závěru otázky otevřené (č. 16, 17).

Dotazník je zcela anonymní, získaná data byla použita výhradně pro výzkum této diplomové práce. Dotazníkové šetření proběhlo ve dnech 8. – 26. ledna 2018.

5 ANALÝZA DAT

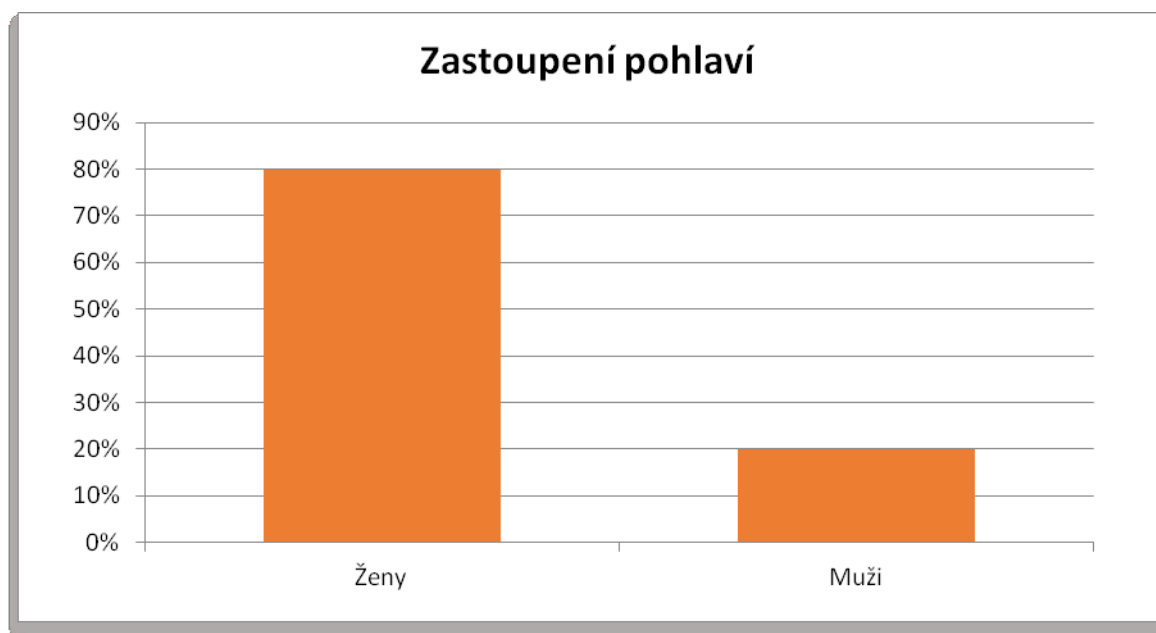
Získaná data jsou zaznamenána do tabulek četností v programu Microsoft Excel, ve kterém jsou také vytvořeny kontingenční a čtyřpolní tabulky. Grafy pro názorné zobrazení získaných dat byly vytvořeny za pomoci programu Microsoft Word. Otevřené otázky jsme zpracovali pomocí kategorizování.

5.1 Interpretace získaných dat

Výsledky dotazníkového šetření jsou znázorněny v tabulkách nebo graficky. Každá položka je doplněna komentářem k získaným výsledkům.

Položka dotazníku č. 1: Pohlaví:

Graf 1: Zastoupení pohlaví

Ve výzkumném vzorku bylo zastoupeno 74 žen, což je 80% a pouze 18 mužů, což je 20% z celkového počtu 92 dotazovaných. Tento nepoměr jsme předpokládali, jelikož je všeobecně známo, že povolání pedagoga vykonávají většinou ženy. Tento fakt koresponduje s daty Českého statistického úřadu Zlínského kraje ze školního roku 2016/2017. Z celkového počtu 3512 učitelů je 2950 žen, což je 84% zastoupení. (Český statistický úřad, ©2017b) Tento jev si vykládáme tím, že ženy jsou k výchově dětí daleko více předurčeny, než muži.

Položka dotazníku č. 2: Věk:

Tabulka 1: Věkové zastoupení respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Méně než 30 let	10	11%
31 – 40 let	29	32%
41 – 50 let	31	34%
51 – 60 let	22	24%
61 a více let	0	0%
Celkem	92	100%

Otázka věku respondentů odráží skutečnost, že nejvíce pedagogů je ve věku mezi 30-50 lety. Konkrétně je to 32% učitelů, kteří jsou ve věku mezi 31-40 lety a 34% učitelů ve věku 41-50 let. Pouze 10 respondentů z celkového počtu je mladší 30 - ti let. Předpokládali jsme věkové zastoupení i v kategorii 61 a více let. Toto se nám však nepotvrdilo. Jelikož z výše získaných dat je převážná většina respondentů žen, domníváme se, že odchází do starobního důchodu k věkové hranici 61 let, další možností může být změna zaměstnání či profese.

Položka dotazníku č. 3: Délka praxe ve školství:

Tabulka 2: Délka praxe ve školství

	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Méně než 5 let	21	23%
5 – 15 let	35	38%
16 – 30 let	31	34%
Více než 30 let	5	5%
Celkem	92	100%

Z tabulky četností vyplývá, že nejvíce dotazovaných má praxi ve školství v rozmezí 5-15 let a to celkem 35 dotazovaných. Další nejpočetnější odpověď byla 16-30 let praxe, kde odpovědělo 31 dotazovaných. 21 respondentů uvedlo délku praxe kratší než 5 let. Nejméně odpovědí bylo u kategorie více než 30 let praxe, což úzce souvisí s předchozí otázkou na věkovou hranici, kde v kategorii nad 61 let nebyla zanesena žádná odpověď.

Položka dotazníku č. 4: Na kterém stupni základní školy nyní vyučujete?

Tabulka 3: Zastoupení stupňů ZŠ

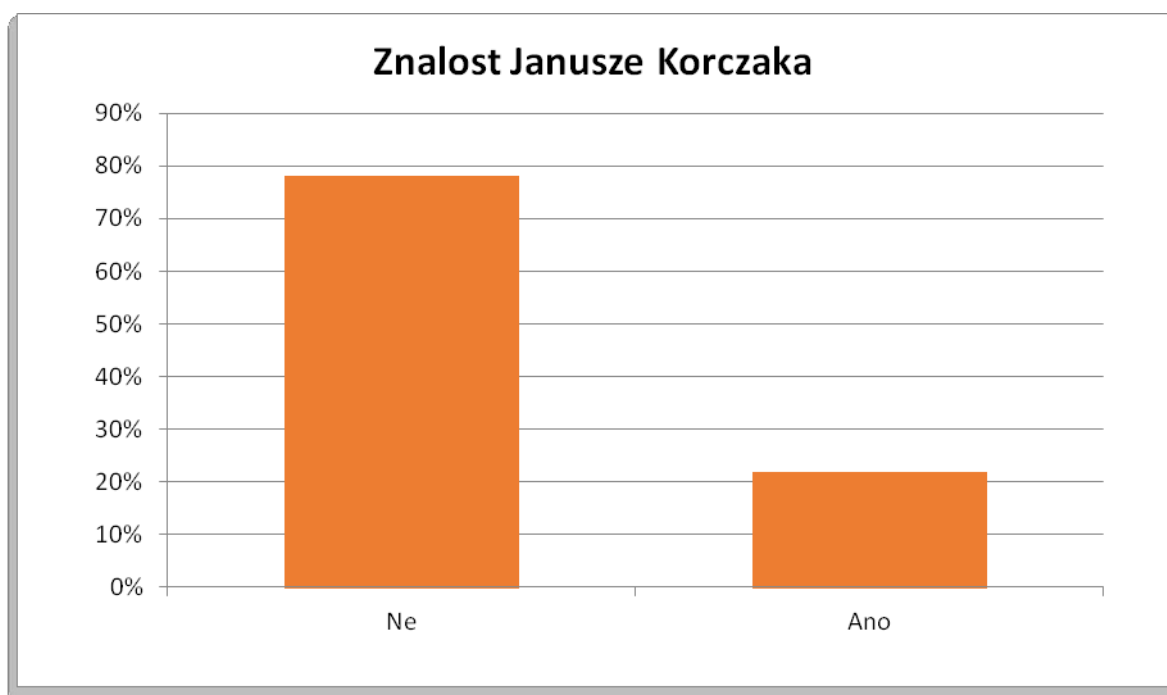
	Absolutní četnost	Relativní četnost %
První stupeň	53	58%
Druhý stupeň	39	42%
Celkem	92	100%

V této otázce se respondenti rozdělili do dvou kategorií podle stupně ZŠ, na kterém vyučovali. Je zajímavé, že větší zastoupení měli pedagogové, kteří vyučují na prvních stupních základních škol a to 58%.

VO₁ Znájí pedagogové osobnost Janusze Korczaka? (č. 5, 6, 7)

Položka dotazníku č. 5: Znáte polského sociálního pedagoga Janusze Korczaka?

Graf 2: Znalost Janusze Korczaka

Z grafu vyplývá, že na otázku znalosti Janusze Korczaka kladně odpovědělo pouze 20 respondentů, což je 22% z celkového počtu 92 dotazovaných. Zbýlých 72 dotazovaných od-

povědělo záporně, což znamená, že 80% dotazovaných o Januszi Korczakovi bohužel nikdy neslyšelo.

Položka dotazníku č. 6: Pokud jste odpověděli NE na otázku č. 5, pokračujte otázkou č. 8. Pokud jste odpověděli ANO, odkud jste se dozvěděli o jeho osobnosti, činnosti a osudu?

Tabulka 4: Čerpání informací o Januszi Korczakovi

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Při studiu	10	50%
V zaměstnání	2	10%
Z médií	6	30%
Z internetu	2	10%
Celkem	20	100%

Otázka č. 6 se vztahuje ke kladným odpovědím na předchozí otázku č. 5. Výsledky průzkumu ukazují, že z 20 – ti respondentů, kteří znali Janusze Korczaka, se o něm nejvíce respondentů dozvědělo během studií, a to celkem 50%. Druhou nejpočetnější odpovědí byly média s 30%. V zaměstnání a z internetu se o Korczakovi dozvědělo dohromady zbylých 20%.

Položka dotazníku č. 7: Z kterého zdroje jste čerpali informace o Januszi Korczakovi?

Tabulka 5: Zdroje informací o Januszi Korczakovi

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Odborná literatura	8	40%
Přímý text Janusze Korczaka	0	0%
Film	0	0%
Média	12	60%
Celkem	20	100%

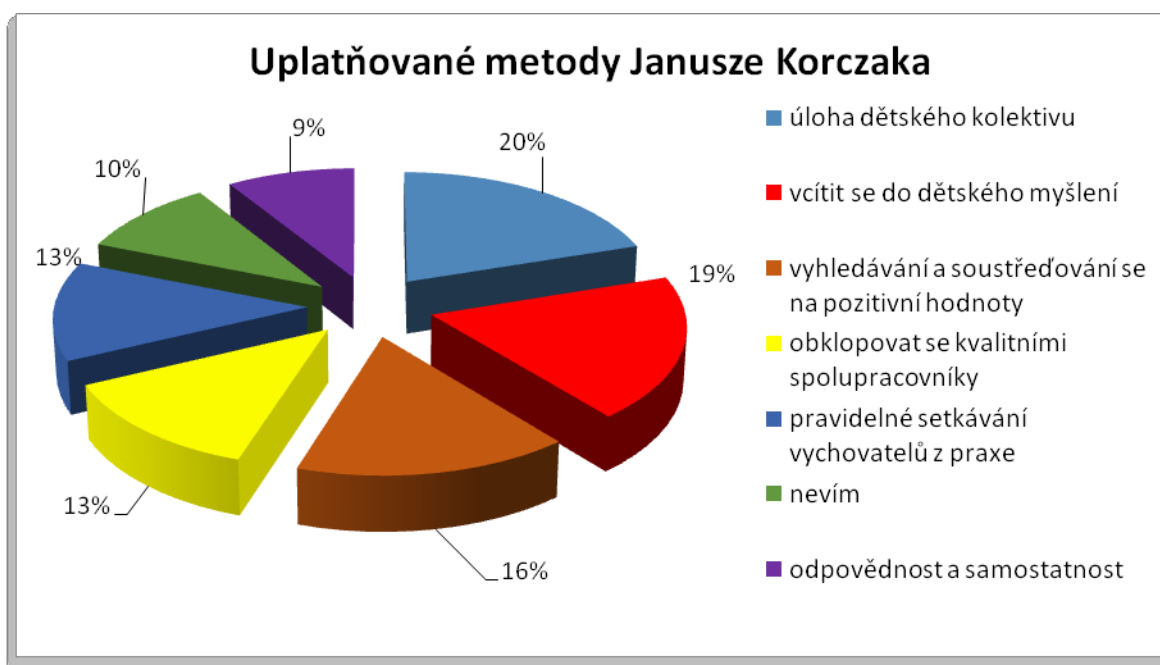
Také otázka č. 7 se vztahuje ke kladným odpovědím o znalosti Janusze Korczaka. 60% dotazovaných čerpalo informace o Januszi Korczakovi z médií. Zbylých 40% respondentů si informace o Korczakovi vyhledali v odborné literatuře. Předpokládali jsme, že více od-

povědi bude v kategorii „odborná literatura“ z důvodu studií respondentů na vysokých školách. Z přímého textu Janusze Korczaka nečerpal bohužel žádný respondent. Taktéž nikdo z dotazovaných neviděl žádný film o Januszi Korczakovi (film Korczak z roku 1990 režiséra Andzreje Wajdy).

VO₂ Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je podle pedagogických pracovníků nejvíce uplatňována? (č. 8)

Položka dotazníku č. 8: Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je v současné době při výchově podle Vás nejčastěji uplatňována? (můžete zaškrtnout více odpovědí)

Graf 3: Nejčastěji uplatňované výchovné metody Janusze Korczaka

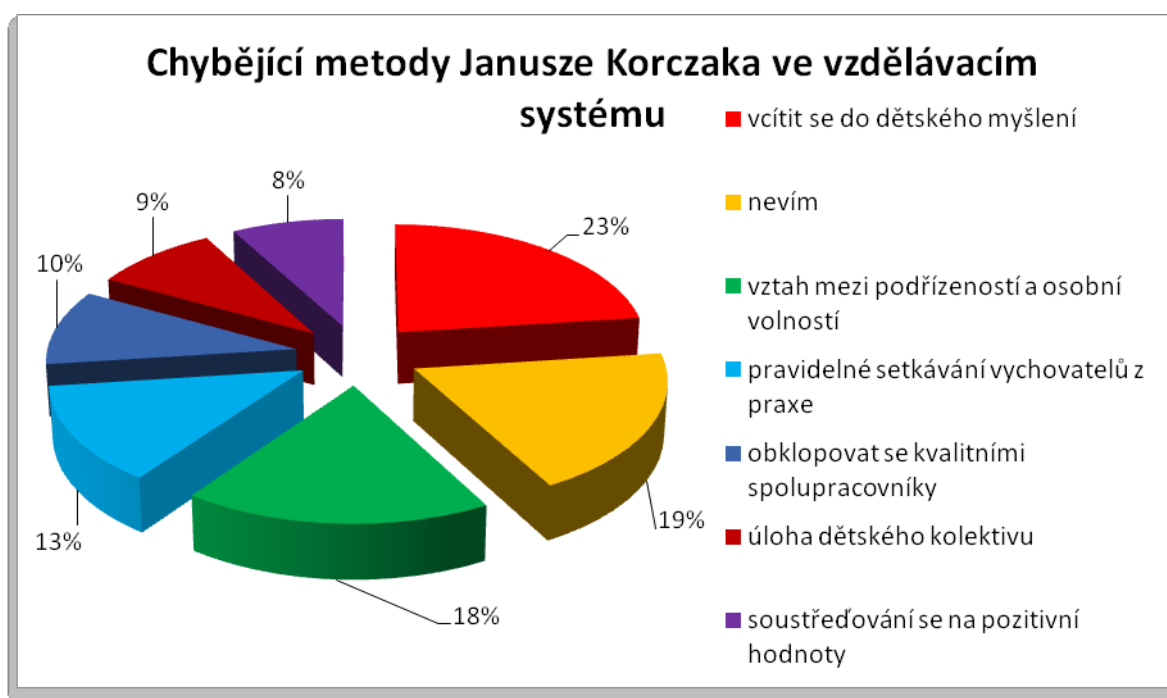

Respondenti v této otázce vyjádřili názor na metody výchovy Janusze Korczaka, o kterých si myslí, že jsou v praxi nejčastěji uplatňované. Mohli zaškrtnout více odpovědí, protože se častokrát metody prolínají, nebo je lze uplatňovat všechny. Nejčastěji respondenti odpověděli, že je uplatňovaná metoda - úloha dětského kolektivu, celkem 35 odpovědí, tedy 20%. Druhou nejčastější odpovědí s 19% byla metoda – vcítit se do dětského myšlení a vnímání. Výchovná metoda - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky a pravidelné setkávání vychovatelů a učitelů k výměně zkušeností z praxe vybralo v obou případech 22 respondentů. Nejmenší počet odpovědí byl u kategorie - vztah mezi podřízeností a osobní volností dítěte - odpovědnost a samostatnost, a to 16 hlasů. Odpovědi nevím se k otázce vyjádřilo celkem 10% dotazovaných.

VO₃ Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je podle pedagogických pracovníků nejvíce postrádána? (č. 9)

Položka dotazníku č. 9: Co z Korczakových metod naopak v současném vzdělávacím systému podle Vás chybí? (můžete zaškrtnout více odpovědí)

Graf 4: Chybějící výchovné metody Janusze Korczaka ve vzdělávacím systému

Naopak v otázce č. 9 měli respondenti vyjádřit názor k výchovným metodám Janusze Korczaka, které jsou podle nich ve vzdělávacím systému nejméně uplatňovány. Respondenti mohli zaškrtnout více odpovědí. Zde se nejvíce respondentů přiklonilo překvapivě k metodě vcítit se do dětského myšlení a vnímání, celých 23%, což odpovídá 28 hlasům. V předešlé otázce byl téměř stejný počet odpovědí opačného názoru. 19% respondentů se vyjádřilo k chybějícím metodám neurčitě. Vztah mezi podřízeností a osobní volností dítěte - odpovědnost a samostatnost postrádá ve výchovném systému celkem 18% dotazovaných. Z nejméně vybraných odpovědí u položek vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty a úloha dětského kolektivu vyplývá, že tyto metody jsou při výchově dětí využívány hojně.

VO₄ Který výchovný styl při své práci nejčastěji pedagogové uplatňují? (č. 10)

Položka dotazníku č. 10: Který výchovný styl ve Vaší praxi nejčastěji používáte?

Tabulka 6: Používání výchovných stylů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Liberální	12	13%
Autokratický	16	17%
Demokratický	60	65%
Jiný	4	4%
Celkem	92	100%

Cílem otázky č. 10 bylo zjistit, který výchovný styl využívají dotazovaní pedagogové ve své praxi nejvíce. 65% respondentů se vyjádřilo, že nejčastěji využívá demokratický styl. Toto zjištění koresponduje s využíváním výchovných metod Janusze Korczaka, který také zastával demokratické postoje. Autokratický styl využívá ve své praxi 17% dotazovaných a liberální styl 12% dotazovaných. V kategorii „jiný styl“, respondenti uvedli odpovědi: pro-sociální styl, dle potřeby, mix autokracie a demokracie a také humanistický styl.

VO₅ Má Korczakův historický čin v dnešní době váhu? (č. 11)

Položka dotazníku č. 11: Má Korczakův historický čin, kdy šel ve druhé světové válce s dětmi, o které pečoval, dobrovolně na smrt, v dnešní době váhu?

Tabulka 7: Názor na historický čin Janusze Korczaka

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nejspíš ne, kdyby přežil, mohl ještě hodně dokázat	5	5%
Ne, jeho smrt byla zbytečná, je ztra-cen v propadlišti dějin	4	4%
Nejspíš ano, šlo přece o podporu dětí	27	29%
Určitě ano, dává i po tolika letech světu najevo, jak je lidský život dů-ležitý	41	45%
Nevím	15	16%
Celkem	92	100%

Korczakův historický čin má pro 45% respondentů určitou váhu. Podle nich dává i po tolika letech světu najevo, jak je lidský život důležitý. 29% dotazovaných se vyjádřilo, že čin váhu má, protože se jednalo o podporu dětí. 16% respondentů se vyjádřilo v otázce neurčitě. Nesouhlasný postoj mělo celkem 5% dotazovaných, kteří se vyjádřili, že kdyby přežil, mohl ještě hodně dokázat. Nejméně hlasů měla odpověď „ne, jeho smrt byla zbytečná“, celkem 4%.

VO₆ Je pro děti výchovné prostředí dostatečně podnětné? (č. 12)

Položka dotazníku č. 12: Je podle Vás prostředí ve školách pro děti dostatečně podnětné?

Tabulka 8: Podnětné prostředí ve školách

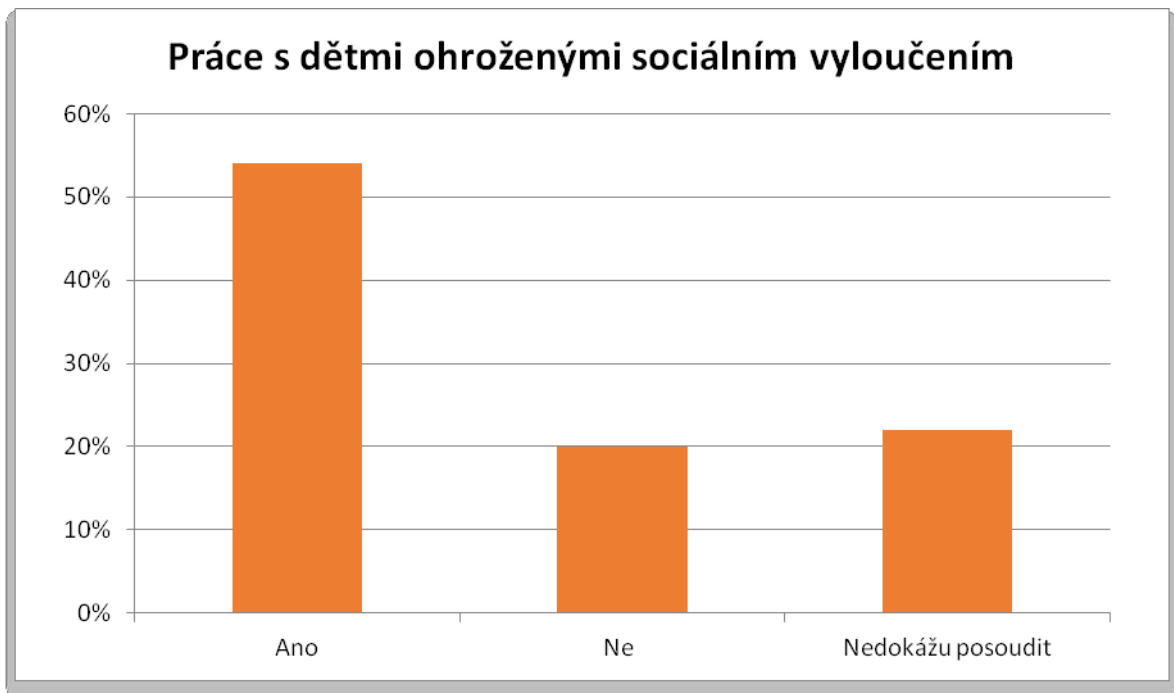
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, děti mají dostatek podnětů ke správnému rozvoji	30	33%
Ano, ale děti toho nevyužívají	17	18%
Ano, ale děti jsou přehlceny podněty	25	27%
Ne, stále je co zlepšovat	16	17%
Nevím	4	4%
Celkem	92	100%

Odpovědi v této otázce byly dost rozporuplné. 33% respondentů odpovědělo, že děti mají dostatek podnětů ke správnému vývoji, ale téměř stejný počet odpovědí, celkem 27% se vyjádřilo, že děti vyrůstají v podnětném prostředí, ale jsou podle respondentů přehlceny podněty. Velmi podobně respondenti odpověděli „ano, ale děti toho nevyužívají“ a naopak „ne, stále je co zlepšovat“. Z těchto odpovědí vyplývá silný rozpor v názorech na dostatek podnětů z prostředí. Zde by mohl být prostor pro další zkoumání.

VO₇ Přístupují pedagogové k dětem ze sociálně slabých rodin jinak, než k ostatním dětem v populaci? (č. 13, 14)

Položka dotazníku č. 13: Setkáváte se často ve své práci s dětmi ohroženými sociálním vyloučením?

Graf 5: Práce s dětmi ohroženými sociálním vyloučením

Zde nás zajímalo, zda se pedagogové při své práci setkávají s dětmi, které jsou podle nich ohroženy sociálním vyloučením. Překvapivě se celých 54% respondentů vyjádřilo, že se s takovými dětmi setkává. 20% dotazovaných tuto možnost zamítlo. Tuto problematiku nedokáže posoudit 24% dotazovaných. Podle údajů ČSÚ z roku 2015 zohledňující Evropskou unii (Ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením – EU28, 2015) je ohroženo chudobou nebo sociálním vyloučením 14% z celkové české populace. Podle věku, kde je zahrnuta populace mladší 18 let věku je to až 18,5%. (Český statistický úřad, ©2017a)

Položka dotazníku č. 14: Je podle Vás potřeba mít rozdílný výchovný přístup k dětem z rodin ohrožených sociálním vyloučením?

Tabulka 9: Názor na rozdílný výchovný přístup

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Nevím	10	11%
Nejspíš ne	13	14%
Ne	7	8%
Nejspíš ano, děti z takových rodin potřebují více pozornosti	50	54%
Určitě ano, děti z takových rodin potřebují...	12	13%
Celkem	92	100%

Tato otázka byla polootevřená. Zde se respondenti z 54% vyjádřili, že je potřeba mít rozdílný výchovný přístup k dětem z rodin ohrožených sociálním vyloučením. Podle nich děti z takových rodin potřebují více pozornosti. V kategorii „nevím“ se vyjádřilo 11% respondentů. Zamítavé stanovisko k této problematice má 22% dotazovaných, kdy respondenti odpovídali „nejspíš ne“ a „ne“. 13% dotazovaných se vyjádřilo, že děti z takových rodin potřebují více pochopení, podporu rozvoje osobních schopností a dovedností a lásku. Respondenti také zmiňovali spolupráci s odborníky, citlivý přístup a trpělivost.

VO₈ Je pro pedagogy práce s dětmi z rodin ohrožených sociálním vyloučením náročnější, než práce s ostatními dětmi? (č. 15)

Položka dotazníku č. 15: Je pro Vás práce s dětmi ze sociálně slabších rodin náročnější než práce s ostatními dětmi?

Tabulka 10: Náročnost práce se sociálně slabšími dětmi

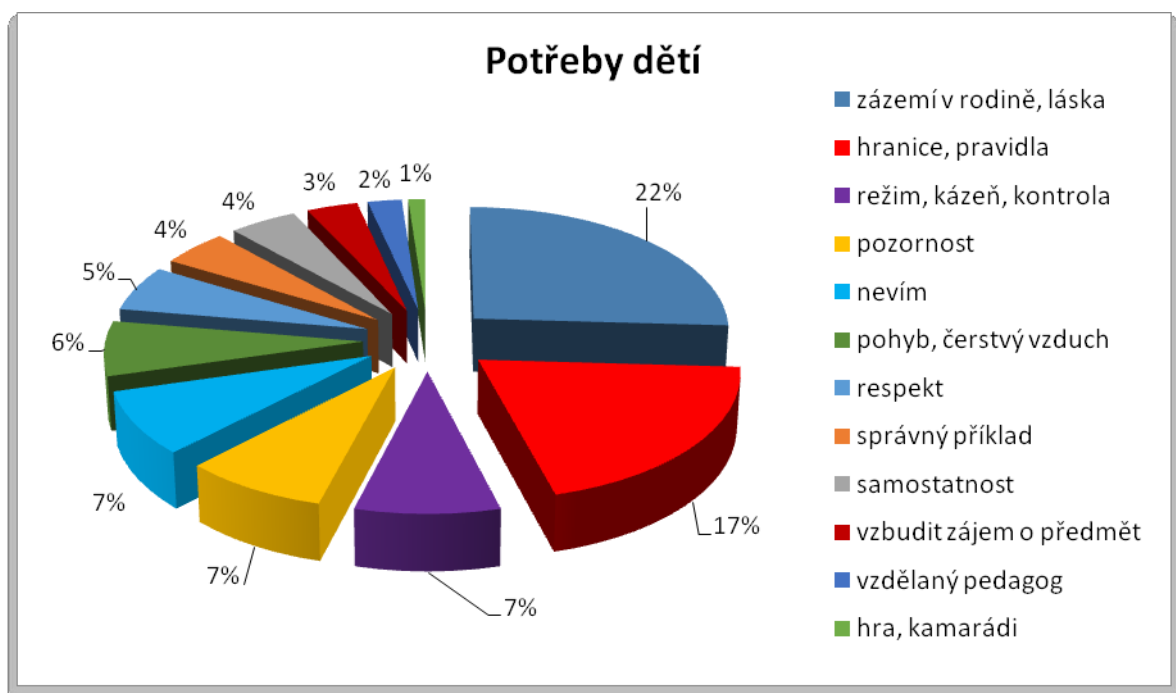
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	61	66%
Ne	15	16%
Nevím	16	17%
Celkem	92	100%

Tato otázka navazuje na otázku předcházející. Z tabulky četností je patrné, že z 92 respondentů 66% odpovědělo, že je pro ně práce s dětmi ze sociálně slabších rodin náročnější než práce s ostatními dětmi. Zde se nachází prostor pro hlubší zkoumání, jelikož se tato problematika stává v naší společnosti stále více aktuální, není však zcela předmětem této práce. Pro 16% dotazovaných práce s dětmi ze sociálně slabších rodin není náročnější. 17% respondentů odpovědělo, že neví, zda je pro ně práce s dětmi ze sociálně slabších rodin náročnější. Důvodem může být nespécifická formulace otázky.

VO₉ Co podle pedagogů děti nejvíce potřebují při výchově? (č. 16)

Položka dotazníku č. 16: Vlastními slovy uveďte, co podle Vás současné děti nejvíce potřebují?

Graf 6: Potřeby dětí podle pedagogů

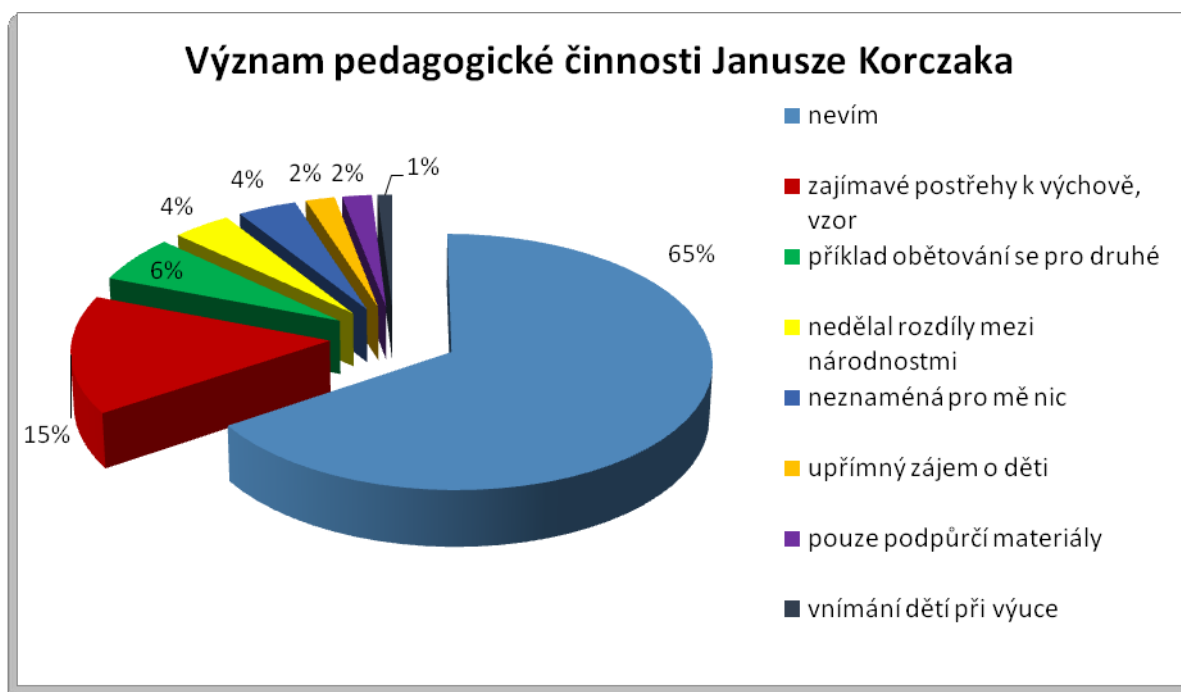
Tato položka byla v dotazníku uvedena jako otevřená. Respondenti měli prostor vyjádřit svoje názory na to, co děti nejvíce potřebují. Odpovědi byly zaznamenány v kódech. Nejčastější odpovědí bylo zázemí v rodině, což vyjádřilo celých 22% dotazovaných. Další nejpočetnější kategorií se 17% byly hranice a pravidla při výchově dětí. Podle 7% respondentů by děti také potřebovaly režim a kázeň. V této kategorii jsou také zahrnuty moderní technologie, přičemž respondenti doporučovali jejich omezování při výchově a trávení

volného času dětí. U kategorie pozornost, která byla zapsána v 7% případech se objevovala také pozornost k problémům dětí. Kategorie jako je pohyb, čerstvý vzduch, respekt, správný přístup a samostatnost byly zmíněny v rozsahu 6-4% odpovědí. Nezanedbatelná zmínka je také u položek vzdělaný pedagog, hra a kamarádi, celkem 3%.

VO₁₀ Vnímají pedagogové význam Korczakovy pedagogické činnosti? (č. 17)

Položka dotazníku č. 17: Vlastními slovy uveďte, co pro Vaši práci znamená pedagogická činnost Janusze Korczaka?

Graf 7: Význam pedagogické činnosti Janusze Korczaka podle pedagogů

Na položku č. 17 měli respondenti možnost odpovídat vlastními slovy. Otázka byla položena jako otevřená. Odpovědi byly zaznamenány v kategoriích. Odpověď „nevím“, kterou označilo celých 65% dotazovaných, nejspíš koresponduje se skutečností, že převážná většina respondentů Janusze Korczaka neznala. Pro 15% dotazovaných Janusz Korczak představuje vzor a zajímavé postřehy k výchově. Příkladem obětování se pro druhé představuje Janusz Korczak pro 6% dotazovaných. Se 4% hlasů byly kategorie „nedělal rozdíly mezi národnostmi a rasami“ a také zamítavé stanovisko „neznamenal pro dotazovaného nic“. Pro 2% dotazovaných představoval Janusz Korczak pouze podpůrné materiály ve výchově.

5.2 Verifikace hypotéz

Stanovené hypotézy mají za cíl najít závislost mezi dvěma sledovanými jevy. Pro určení závislosti jsme vybrali test nezávislosti Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku a test nezávislosti Chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku.

Statistická hypotéza č. 1

Statistickou hypotézu jsme vytvořili na základě věcné hypotézy, která zní:

H_1 Povědomí o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka se odvíjí od délky praxe pedagogů.

H_{10} Mezi povědomím o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka a délkou praxe pedagogů neexistuje závislost.

H_{1A} Mezi povědomím o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka a délkou praxe pedagogů existuje závislost.

Pravdivost nulové hypotézy jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti Chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Výsledky dotazníkového šetření jsou zaznamenány do čtyřpolní tabulky. Získaná data o délce praxe jsme sloučili do dvou kategorií „méně než 15 let“ a „více než 16 let“.

Tabulka 11: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát

	Méně než 15 let	Více než 16 let	Celkem
Zná Janusze Korczaka	14	6	20
Nezná Janusze Korczaka	42	30	72
Celkem	56	36	92

Testového kritéria χ^2 jsme dosáhli výpočtem součtu všech hodnot pro všechna pole čtyřpolní tabulky.

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)}$$

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 0,898$

Čtyřpolní tabulka má 1 stupeň volnosti. Vypočítanou hodnotu χ^2 srovnáváme ve statistických tabulkách s kritickou hodnotou testového kritéria pro 1 stupeň volnosti. Zvolená hladina významnosti je 0,01, což odpovídá 1% neoprávněného přijetí nulové hypotézy.

$$x^2_{0,01}(1) = 6,635$$

Jelikož je vypočítaná hodnota testového kritéria nižší než zvolená hladina významnosti, **přijímáme nulovou hypotézu:**

H1₀ Mezi povědomím o pedagogické osobnosti Janusze Korczaka a délkou praxe pedagogů neexistuje závislost.

Statistická hypotéza č. 2

Statistickou hypotézu jsme vytvořili na základě věcné hypotézy, která zní:

H2 Preference Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty u pedagogů ZŠ závisí na délce praxe.

H2₀ Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty a délkou praxe u pedagogů ZŠ neexistuje závislost.

H2_A Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty a délkou praxe u pedagogů ZŠ existuje závislost.

Pravdivost nulové hypotézy jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Výsledky získané dotazníkovým šetřením jsme zapsali do kontingenční tabulky. Kvůli nedostatečným četnostem v položce „délka praxe“ v kategorii „více než 30 let“ jsme byli nuceni tuto kategorii sloučit s kategorií „16-30 let“.

Údaje v tabulce označené jako „P“ jsou pozorované četnosti, údaje v závorkách označené jako „O“ jsou očekávané četnosti.

Tabulka 12: Kontingenční tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát

	Méně než 5 let	5-15 let	Více než 16 let	Celkem
Ano	7 (6,4)	11 (10,7)	10 (11)	28
Ne	14 (14,6)	24 (24,3)	26 (25)	64
Celkem	21	35	36	92

Testového kritéria x^2 jsme dosáhli výpočtem součtu všech hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$x^2 = \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$x^2 = 0,22$$

Dále jsme si určili počet stupňů volnosti kontingenční tabulky pro posouzení vypočítané hodnoty testového kritéria.

$$f = (2-1) \cdot (3-1) = 2$$

Hladinu významnosti jsme stanovili 0,05, což znamená, že riziko neoprávněnosti přijmutí nulové hypotézy je 5%. Pro vypočítaný počet stupňů volnosti a zvolenou hladinu významnosti jsme ve statistických tabulkách našli, že kritická hodnota testového kritéria je:

$$X^2_{0,05}(2) = 5,991$$

Protože je vypočítaná hodnota testového kritéria nižší, než zvolená hladina významnosti **přijímáme nulovou hypotézu:**

H₂₀ Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty a délkou praxe u pedagogů ZŠ neexistuje závislost.

Statistická hypotéza č. 3

Statistickou hypotézu jsme vytvořili na základě věcné hypotézy, která zní:

H₃ Uplatňování Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání závisí na věku pedagogů.

H₃₀ Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání a věkem pedagogů neexistuje závislost.

H_{3A} Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání a věkem pedagogů existuje závislost.

Pravdivost nulové hypotézy jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti Chi-kvadrát pro kontingenční tabulku. Výsledky získané dotazníkovým šetřením jsme nejprve zapsali do kontingenční tabulky.

Údaje v tabulce označené jako „P“ jsou pozorované četnosti, údaje v závorkách označené jako „O“ jsou očekávané četnosti.

Tabulka 13: Kontingenční tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát

	Méně než 30 let	31 - 40 let	41 - 50 let	51 - 60 let	Celkem
Ano	3 (3,6)	10 (10,4)	11 (11,1)	9 (7,9)	33
Ne	7 (6,41)	19 (18,6)	20 (19,9)	13 (14,1)	59
Celkem	10	29	31	22	92

Testového kritéria χ^2 jsme dosáhli výpočtem součtu všech hodnot pro všechna pole kontingenční tabulky.

$$\chi^2 = \frac{(P-O)^2}{O}$$

$$\chi^2 = 0,42$$

Dále jsme si určili počet stupňů volnosti kontingenční tabulky pro posouzení vypočítané hodnoty testového kritéria.

$$f = (2-1) \cdot (4-1) = 3$$

Hladinu významnosti jsme stanovili 0,05, což znamená, že riziko neoprávněnosti přijetí nulové hypotézy je 5%. Pro vypočítaný počet stupňů volnosti a zvolenou hladinu významnosti jsme ve statistických tabulkách našli, že kritická hodnota testového kritéria je:

$$X^2_{0,05}(3) = 7,815$$

Protože je vypočítaná hodnota testového kritéria nižší, než zvolená hladina významnosti **přijímáme nulovou hypotézu:**

H3₀ Mezi preferencí Korczakovy metody práce s dětmi – vcítit se do dětského myšlení a vnímání a věkem pedagogů neexistuje závislost.

Statistická hypotéza č. 4

Statistickou hypotézu jsme vytvořili na základě věcné hypotézy, která zní:

H4 Preference Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky je závislá na stupni ZŠ.

H4₀ Mezi preferencí Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky a stupněm ZŠ neexistuje závislost.

H4_A Mezi preferencí Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky a stupněm ZŠ existuje závislost.

Nulovou hypotézu jsme ověřovali pomocí testu nezávislosti Chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku. Výsledky získané dotazníkovým šetřením jsme zapsali do čtyřpolní tabulky.

Tabulka 14: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát

	Používá	Nepoužívá	Celkem
První stupeň	9	43	52
Druhý stupeň	13	27	40
Celkem	22	70	92

Testového kritéria χ^2 jsme dosáhli výpočtem součtu všech hodnot pro všechna pole čtyřpolní tabulky.

$$\chi^2 = n \cdot \frac{(ad - bc)^2}{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (b+d) \cdot (c+d)}$$

Vypočítané testové kritérium $\chi^2 = 2,86$

Čtyřpolní tabulka má 1 stupeň volnosti. Vypočítanou hodnotu χ^2 srovnáváme ve statistických tabulkách s kritickou hodnotou testového kritéria pro 1 stupeň volnosti. Zvolená hladina významnosti je 0,01, což odpovídá 1% neoprávněného přijetí nulové hypotézy.

$$\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$$

Jelikož je vypočítaná hodnota testového kritéria nižší než zvolená hladina významnosti, **přijímáme nulovou hypotézu:**

H4₀ Mezi preferencí Korczakovy výchovné metody - obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky a stupněm ZŠ neexistuje závislost.

5.3 Shrnutí výzkumu

Hlavním cílem kvantitativního výzkumu bylo zjistit, zda jsou Korczakovy myšlenky a metody práce s dětmi stále platné a realizovatelné v současné pedagogické praxi, což jsme provedli pomocí dotazníkového šetření mezi pedagogy základních škol ve Zlíně. Na výzkumu se aktivně podílelo 94 respondentů, z toho použitelných dotazníků bylo celkem 92. Stanovili jsme si tři hlavní cíle a 10 výzkumných otázek, na které jsme hledali odpovědi.

I přes neznalost díla a práce Janusze Korczaka se jeho výchovné metody práce s dětmi prolínají v práci pedagogů základních škol, kde jsme výzkum prováděli. Nejvíce uplatňo-

vanou výchovnou metodou je podle pedagogů metoda – úloha dětského kolektivu (20%). Druhá nejčastější preferovaná metoda je – vcítit se do dětského myšlení a jednání (19%). Významné zastoupení ve výchově má podle pedagogů i vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty.

Zajímalo nás také, které metody Janusze Korczaka jsou naopak pedagogy, při výchově dětí, podle jejich názoru postrádány. Zde jsme zaznamenali překvapivou skutečnost. Analýza výsledků poukazuje na rozporuplnost názorů na využitelnost Korczakových metod. Nejpostrádanější metodou je vcítit se do dětského myšlení a jednání (23%), přestože je to podle pedagogů jedna z nejčastěji využívaných metod práce s dětmi, jak vyplývá z dotazníku. Toto zjištění si vysvětlujeme tak, že je tato metoda podle pedagogických pracovníků v praxi využívána nedostatečně. Nabízí se zde i dilema pedagogů, co by oni sami chtěli v praxi aplikovat a na co ve skutečnosti mají prostor. Může se zde jednat o rozpor mezi očekáváním pedagogů a realitou v praxi. Bylo by zajímavé dát respondentům možnost vyjádřit se konkrétněji ke zkoumaným metodám. Toto by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

Většina dotazovaných uvedla, že osobnost Janusze Korczaka nezná (80%). Respondenti, kteří jej znali, čerpali informace o Januszi Korczakovi během studií nebo z médií. Více jak polovina dotazovaných se nedokázala vyjádřit k názoru na význam pedagogické činnosti Janusze Korczaka. Ti, kteří tuto osobnost znali, uváděli nejčastěji, že vnímají Korczakovu činnost jako zajímavé podněty k výchově a vzor. Objevil se zde i názor příkladného obětování pro druhé (6%).

Podle dotazovaných pedagogů měl Korczakův historický čin velkou váhu, dává světu najevo, jak je lidský život důležitý (45%). Dle našeho názoru tím pro současného člověka rozvíjí etické otázky o existenci a smyslu života. Jako podporu dětí, které šly na jistou smrt, jej vnímá 29% respondentů.

Z výzkumu vyplynulo, že nejčastěji uplatňovaným výchovným stylem je podle pedagogů styl demokratický (65%). Jako druhý respondenti uváděli styl autokratický (17%) a liberální (13%) jako třetí. Mezi jiné styly respondenti uvedli prosociální styl, dle potřeby, mix autokracie a demokracie a také humanistický styl.

Na otázku zda mají děti dostatek podnětů pro svůj rozvoj, pedagogové odpovídali, že většinou mají dostatek podnětů k rozvoji (33%), ale také se vyjádřili, že jsou děti podle nich

přehlcneny podněty. Respondenti uváděli, že je zde také stále prostor na zlepšování. Toto téma by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

Zjistili jsme, že co se týče našeho výzkumného vzorku, polovina pedagogů se při své práci setkává s dětmi ohroženými sociálním vyloučením. Pro pedagogy je práce s dětmi ohroženými sociálním vyloučením náročnější, než s ostatními dětmi (66%). Tento fakt si vysvětlujeme nízkým zájmem rodičů o školní přípravu těchto dětí. O to větší úsilí pravděpodobně musí potom vyvinout učitelé, což také vnímají jako náročnější.

Rozdílný výchovný přístup by upřednostnilo 54% dotazovaných, kteří souhlasí, že děti z takových rodin potřebují více pochopení. Dále respondenti uvedli podporu rozvoje osobních schopností, dovedností a lásku. Respondenti také zmiňovali spolupráci s odborníky, citlivý přístup a trpělivost. Zamítavé stanovisko k této otázce mělo 22% dotazovaných.

Ověřili jsme si, že mezi povědomím o osobnosti Janusze Korczaka a délkou praxe neexistuje závislost. Délka praxe tudíž nemá na znalost této osobnosti vliv.

Pomocí získaných údajů jsme si ověřili, že neexistuje statisticky významná souvislost mezi věkem pedagogů a využitím výchovné metody Janusze Korczaka – vcítit se do dětského myšlení a jednání. Věk tudíž nehraje roli při využívání této výchovné metody.

Potvrdili jsme si, že neexistuje souvislost mezi prací na různých stupních ZŠ a názorem na využívání metody Janusze Korczaka – obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky. Z toho vyplývá, že zájem o odborně a lidsky kvalitní pracovní kolektiv u pedagogů pracujících s dětmi není závislý na stupni ZŠ, na kterém pracují.

Dále jsme si ověřili, že neexistuje statisticky významná souvislost mezi délkou praxe a preferencí výchovné metody – vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty u pedagogů na základních školách. Z výzkumu je patrné, že tato Korczakova metoda je uplatnitelná bez závislosti na délce praxe.

6 DISKUSE

Cílem diplomové práce bylo zjištění, zda pedagogové znají osobnost Janusze Korczaka. Byli jsme zvědaví, zda jsou myšlenky Janusze Korczaka využitelné i v praxi současných pedagogů základních škol. Výzkum zkoumal názor pedagogů na používání Korczakových metod práce s dětmi. Odvíváme-li se od faktu, že metody práce s dětmi Janusze Korczaka jsou založené na úctě, respektu, porozumění a důstojnosti, musí být platné i v současnosti. Ovšem jejich realizace je rozporuplná, což dokazují výsledky dotazníkového šetření.

Janusz Korczak nepatří k příliš známým osobnostem pedagogiky, přesto jsme byli překvapeni 80% neznalostí vyplývající z výzkumu. Totéž však uvádí i Bystrzycká, že Korczak nebyl doposud u nás objeven a doceněn.

Z výzkumu vyplývá jistá rozporuplnost názorů na využívání výchovných metod Janusze Korczaka, což si vysvětlujeme jak různorodostí zkušeností, tak například nedostatkem času nebo personálu, který by se dětem věnoval nebo nedostatečné určení pracovních kompetencí. V dotazníkovém šetření nás také zajímalo, zda se pedagogové setkávají se sociálně slabými dětmi. Sledovali jsme v tom určitou podobnost s podmínkami, ve kterých pracoval i Janusz Korczak. On také propojoval sociální práci s prací pedagogickou.

Potvrdilo se nám, že otázky sociálního vyloučení jsou aktuální i v 21. století plném pokroku. Je však potřeba si uvědomit, že péče o děti je daleko komplexnější. Český statistický úřad udává ve své analýze *Finanční situace rodin s dětmi v České republice* z roku 2007, že téměř 20% neúplných rodin je ohroženo chudobou a sociálním vyloučením v důsledku nahromadění znevýhodňujících faktorů. Jsou to absence ekonomických aktivit členů a přežívání na sociálních dávkách. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2018c, s. 102) Je tudíž zřejmé, že tato problematika má mnoho rozměrů a působících vlivů.

Vančura (2012, s. 97) tvrdí, že: „*Dobré školství stojí na dobrých učitelích*“. Jistotou dobrého školství je důraz na všeobecné vzdělávání, které dává dětem schopnost adaptovat se v dnešním rychle se měnícím světě. Je potřeba si také uvědomit, že práce pedagoga zahrnuje vícero aktivit. Pedagog tráví ve školním zařízení s dětmi poměrně dostatek času na to, aby detekoval potencionální problém daného dítěte.

Bystrzycká (2012, s. 187) zase upozorňuje na slova Korczaka, který zdůrazňoval, že ve výchově má význam jen to, co je hluboko prožívané a to platí i v životě: „*Důležité jsou jen ty momenty, které jsme dokázali hluboce prožívat.*“ Určitě se shodneme na tom, že dítě,

kteří pochází ze sociálně slabšího prostředí, nemá pro svůj rozvoj stejně dobré podmínky jako ostatní děti. To je nejspíš také důvodem pro odpovědi z výzkumu, kde jsme zjistili, že pedagogové používají jiný přístup k takovým dětem. Také se respondenti přiznali, že je pro ně taková práce náročná.

Analýza sítě služeb pro práci s rodinami a dětmi z roku 2014 uvádí, že poradenské služby na základních školách jsou zajištěny výchovným poradcem a školním metodikem prevence, ale tyto funkce zastávají učitelé škol, kteří v první řadě realizují výuku. Pro realizaci těchto služeb stanovených legislativou nemají zajištěný dostatečný časový prostor. Kvalita poskytovaných služeb je dle analýzy velmi rozdílná, jako důvod uvádí osobní angažovanost jednotlivců. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2018b, s. 502)

Je zřejmé, že nejvíce uplatňovaným výchovným stylem je styl demokratický, který preferuje 65% pedagogů účastnících se dotazníkového šetření, což považujeme za velice pozitivní zjištění. Podle Čápa je demokratické vedení sociálně integrační. Vychovatel udílí méně příkazů a podporuje iniciativu dítěte.

Jsme přesvědčeni, že touto cestou kráčet i Janusz Korczak, jelikož byl zastáncem názoru, že pouze dětmi oblíbený vychovatel se silnou individualitou, který je jim blízko, je může dobře vychovávat. Korczak byl zastáncem výchovy k sebevědomí, zodpovědnosti a sebeúcty. Při demokratickém přístupu ve výchově lze tyto hodnoty v dětech, podle nás, daleko úspěšněji budovat a posilovat.

Přestože většina respondentů Janusze Korczaka neznala, souhlasila s tím, že jeho hrdinský čin má i v dnešní době váhu. Názor na Korczakův historický čin vyjadřuje Bystrzycká (2012, s. 15) takto: „*I když nezachráníš ani jeden život, ale zachráníš člověku důstojnost, zachraňuješ svět před zřícením se do zoufalé nicoty.*“ Tím vnáší do židovské moudrosti Korczakův otisk, že kdo zachraňuje jeden život, zachraňuje svět. Přestože Korczakova oběť nezachránila žádné dítě, tak zachránila důstojnost člověka a zachránila naději, že člověk dokáže druhému člověku zachránit nejen biologický život, ale ještě něco podstatnějšího. (Bystrzycká 2008a, s. 10) Přesto je zde názor, který vyplynul z dotazníkového výzkumu, že jeho smrt byla zbytečná, že kdyby se zachránil, tak mohl ještě něco dokázat.

Z výzkumu je také patrné, že věk u pedagogů nehraje roli při vcítění se do dětského myšlení a jednání. Přesto zde vyplývá na povrch otázka větší pozornosti věnované samotným pedagogům. Jak uvádíme výše, Janusz Korczak nevěnoval pozornost jenom dětem, ale také vychovatelům. Ze svých zkušeností věděl, že jedině kvalitní pedagog, který svoji prá-

ci dělá s nadšením a radostí může dát dětem to nejlepší. V dotazníkovém šetření nebylo zcela potvrzeno, že by současným pedagogům chybělo pravidelné setkávání vychovatelů z praxe a dobrý pracovní kolektiv. Zastáváme však názor, že by bylo vhodné takovéto setkávání podporovat. Je to příležitost k výměně informací, společnému sdílení zkušeností, ale také například formování motivace a profesního zrání.

Propojením výchovné práce a péči o chudé děti dává Korczak najevo, že je potřeba se na celou problematiku dívat komplexněji. Nelze oddělit prostředí rodinné a školní. Zde se nabízí větší prostor pro spolupráci s rodinou. Dle našeho názoru je potřeba propojení těchto dvou oblastí v pomoci dětem ohroženým sociálním vyloučením v návaznosti na výchovu a učení. To, že se více než polovina respondentů, dle jejich názoru, setkává s dětmi ohroženými sociálním vyloučením, svědčí také o jejich všímavosti a zájmu o dítě. Dotazovaní pedagogové uváděli, že takové děti potřebují více pochopení a pozornosti. Vypovídá to snad o tom, že nemají pedagogové pro děti takový časový prostor, jaký by si oni sami představovali?

Nabízí se zde také otázka uplatnění role koordinátora při pořádání například rodinných konferencí za účelem setkání odborníků různě zaměřených a široké rodiny s cílem řešení obtížné situace dítěte. Na závěr citujeme slova Evy Hurychové, spoluzakladatelky Asociace školské sociální práce v ČR: „*Školství potřebuje specialistu na sociální prostředí a sociální problematiku všech zúčastněných, což není v našich školách vůbec pokryto.*“ (Hurychová, 2016, s. 19)

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Přínosem této diplomové práce je podle nás větší informovanost o životě a práci Janusze Korczaka. Výzkumem bylo zjištěno, že tato významná osobnost je stále i po tolika letech opomíjena. Korczak není v Česku znám ani jako pedagog, ani jako spisovatel nebo humanista (Bystrzycká, 2008a, s. 6). Lze tedy doporučit zvýšení informovanosti o Januszi Korczakovi a to prostřednictvím zahrnutí do vzdělávacích osnov středních pedagogických škol, vysokých pedagogických škol a škol humanitně zaměřených, například sociálních oborů.

Inspirací jak pro oblast školství, tak pro oblast sociální může být propojení Korczakovy pedagogické práce a sociální oblasti péče o děti ohrožené sociálním vyloučením. K zamyšlení je zavedení větší spolupráce škol se sociálně aktivizačními službami nebo terénními sociálními službami, které podporují rodiny jak v rodičovských kompetencích, tak celou rodinu v návaznosti služeb a pomoci dětem ohroženým sociálním vyloučením.

Jelikož jsme zjistili, že 15% dotazovaných vnímá Janusze Korczaka jako vzor a dobrý návod pro svoji pedagogickou práci s dětmi, mohla by tato informace být podnětná pro vzdělávací zařízení nebo organizace k vypracování například workshopu na téma „Výchovné metody podle Janusze Korczaka a jejich aplikace do praxe“.

Výzkum ukázal, že pro pedagogy je zatěžující se při své práci věnovat sociálně ohroženým dětem, které podle výzkumu potřebují zvláštní péči. Jako doporučení bychom rádi zmínili zavedení školské sociální práce, která slouží jako pomoc žákům a studentům. Toto však zatím není možné, jelikož nebyla legislativně ukotvena. Citujeme Hurychovou: *„Školská sociální práce je dalším kurikulem, které se pozitivně promítá do celého vzdělávacího systému moderní školy. Zatím ho ještě nemáme, ale je třeba věřit, že k němu co nejdříve dojde.“* (Hurychová, 2017, s. 11)

Doporučovali bychom také zlepšení spolupráce mezi školami a orgánem sociálně-právní ochrany dětí při řešení konkrétních situací dítěte a jeho rodiny. Klíčové se nám také jeví vzdělávání pedagogů v této oblasti.

„Výchova předpokládá lásku k dítěti a úctu k osobnosti v každém dítěti, bez ohledu na jeho přednosti či nedostatky. A výchova člověka v plném smyslu vyžaduje především zformovat u něho humánní vztah k lidem, vztah úcty, porozumění, spolupráce, vzájemné pomoci. Tyto vlastnosti nedokáže v dítěti zformovat sám výchovný pracovník, je zapotřebí, aby

dítě žilo v sociální skupině s určitými znaky, v kolektivu.“ (Čáp, 1997, s. 290) Těmito slovy je řečeno téměř vše – dítě potřebuje všechny tyto atributy, aby vyrostlo ve spokojeného člověka a Korczak toto všechno věděl a dokázal ve své práci využít a realizovat.

Jako příklad inovativního přístupu uvádíme podporu rodin při péči o ohrožené děti ze Severního Irsku Family Support Hubs, uvedený v *Analýze inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v České republice z roku 2017*, který upravuje oblast legislativy v péči o děti. Zákon například ukládá místním správám povinnost chránit a podporovat blaho ohrožených dětí (zaměřeno na nedostatečný zdravý vývoj). V tomto případě se jedná o síť spolupráce mezi různými odbornými službami, terénními zdravotními službami s komunitními organizacemi. Jde o princip prevence a nejčastějšího řešení začínajících nebo potencionálních problémů v rodině ovlivňujících vývoj dítěte. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2018a, s. 112-113)

K zamyšlení je i změna konceptu vzdělávání se zaměřením na samotné dítě – zbytečně děti nezatěžovat nepotřebnými informacemi, zařadit do výchovy či výuky častější prostor na odpočinek nebo proložit náročnější předměty těmi méně náročnými. Zajímavým nástrojem ve zlepšení by mohlo být dotazování samotných dětí na jejich názory ke zlepšení například výukových prostor a jejich následná aplikace.

Je potřeba mít stále na mysli, že výchova jako sociální proces je vlastní všem společností i jedincům, protože jejím prostřednictvím je zajištěna reprodukce a rozvoj společnosti a integrace jedince do ní. (Chudý, 2006, s. 47)

Pro podrobnější zmapování celé problematiky sociálně ohrožených dětí v souvislosti se školním prostředím bychom doporučili provést podrobnější výzkum zabývající se tímto tématem do hloubky. Zjištěné informace by mohly posloužit ke zkvalitnění péče o sociálně slabé děti i celé rodiny. Stejně tak by mohly posloužit v oblasti pedagogiky, a to například lepší informovaností pedagogů v možnostech pomoci a efektivnějšího řešení problému s návazností na další služby.

ZÁVĚR

V teoretické části diplomové práce jsme vymezili pojmy týkající se výchovy a sociálního vyloučení. Zabývali jsme se vztahem mezi výchovou a sociální pedagogikou. Seznámili jsme se s životem a dílem významného polského pedagoga, lékaře a spisovatele Janusze Korczaka, který zahynul v koncentračním táboře za Druhé světové války společně s dětmi ze sirotčince, který vedl.

Detailně jsme se zabývali metodami výchovy dětí Janusze Korczaka, které také byly předmětem praktické části této diplomové práce. Empirická část práce zjišťovala povědomost pedagogů ZŠ ve Zlíně o osobnosti Janusze Korczaka prostřednictvím dotazníkového šetření. Zajímalo nás, zda jsou podle pedagogů Korczakovy výchovné metody stále realizovatelné v současné praxi. Zjišťovali jsme, zda se také současní pedagogové potýkají s problematikou sociálního vyloučení u dětí. Hledali jsme spojitost mezi Korczakovým odkazem a současnou situací na školách.

Osobnost Janusze Korczaka je i po téměř sto letech stále živá ve svém odkazu pro budoucí i současné vychovatele a pedagogy, přestože není tolik známá. Lze se jím nechat inspirovat nejen ve výchovných metodách, ale i v péči o sociálně slabé jedince. Svým neutuchajícím zájmem o dětskou duši, mnohdy velmi strádající pod tíhou životních okolností dává Korczak stále najevo, co v životě má smysl a kam by měly směřovat nejen kroky pedagogů či ostatních odborníků hledajících zájem dítěte.

Ve slovech Jiřího Pelikána (1997, s. 41), které jsou nám blízké, můžeme nalézt návod jak lépe chápat životní odkaz Janusze Korczaka a jeho životní oběť nejchudším dětem. Tvrdí, že i z velmi nepříjemné životní situace se můžeme poučit, pokud pochopíme, proč k ní došlo. Vnitřní klid můžeme najít, dokážeme-li si vysvětlit svět kolem nás a své místo v něm.

Janusz Korczak své děti skutečně miloval. Přejme všem, kteří se věnují dětem, aby ve své práci našli takové zalíbení jako Korczak: *„Nech děti, ať bloudí a radostně směřují k nápravě. Děti se chtějí smát, běhat a dovádět. Vychovatel, je-li pro tebe život hřbitovem, dovol aspoň jim, aby v něm viděly louku. Jsi-li sám v žíněné košili, zkrachovalec dočasněho štěstí, kajičná obětí přesto moudrý úsměv shovívavosti. Zde musí – musí vládnout atmosféra široké tolerance k žertům, vtipkům, zlomyslnostem, podvůdkům a lžím. Naivnímu hříchu. Zde není místa pro železnou povinnost, kamennou vážnost, neúprosnou nutnost a*

bezvýhradné přesvědčení. Pokaždé, když jsem zazněl tónem klášterního zvonu, chybil jsem.“ (Korczak, 2012, s. 67)

Přínos této práce vidíme ve vyzdvižení osobnosti Janusze Korczaka a jeho pedagogickém odkazu pro současné pedagogy. Ti by v jeho práci mohli najít jak vzor, tak také inspiraci pro svoji další práci s dětmi. Dále je to odkaz důstojnosti a úcty k lidskému životu, kterým Janusz Korczak svojí prací i svým činem k nám promlouvá.

Osobnost i historický čin Janusze Korczaka je připomínán celosvětově v Yad Vashem, památníku obětem holokaustu v Jeruzalémě, který spolupracuje také s Českou republikou. Je důležité připomínat si smutné okamžiky naší historie pro budoucí poučení, stejně tak jako jeho odkaz, který bychom mohli shrnout: „V popředí jakéhokoliv snažení ve výchově i v životě by mělo být vždy blaho dítěte“.

Úplně na závěr bych zde ráda citovala myšlenku Evy Hurychové: „*Sociální pracovníci a všichni, kteří se vážně zabývají osudy ohrožených dětí, tak mají v rukou jeden z důležitých klíčů k budoucnosti světa.*“ (Hurychová, 2017, s. 11)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKOŠOVÁ, Zlatica a kol. 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV. ISBN 978-80-970675-0-2.
- BALVÍN, Jaroslav. 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: RADIX. ISBN 978-80-87573-13-6.
- BYSTRZYCKÁ, Anna. 2008a. *Filosofie výchovy Janusze Korczaka, disertační práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.
- BYSTRZYCKÁ, Anna. 2008b. *Janusz Korczak a právo dítěte na úctu*. Paideia: Philosophical e-journal of Charles University. Paideia.pdf.cuni.cz [online]. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://paideia.pdf.cuni.cz/index.php?sid=3&lng=cs&lsn=10&jiid=15&jcid=122>.
- BYSTRZYCKÁ, Anna. 2012. *Korczak člověk. Filosofie výchovy Janusze Korczaka, lékaře, spisovatele, vychovatele, psychologa, sociologa, humanisty, filosofa, zastávce dětských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-588-1.
- COSTELLO, Patrick J. M. 2000. *Thinking skills and early childhood education*. London: David Fulton Publishers. ISBN 1-85346-551-8.
- ČÁP, Jan. 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7066-534-3.
- HURYCHOVÁ, Eva. 2016. *Školská sociální práce*. Listy sociální práce, Informační o odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky 7 – Podzim 2016. Tábor. ISSN 2336-2332.
- HURYCHOVÁ, Eva. 2017. *Školská sociální práce*. Listy sociální práce, Informační o odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky 9 – Jaro 2017. Tábor. ISSN 2336-2332.
- CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- CHUDÝ, Štefan a Vlastimil ŠVEC. 2004. *Pedagogika v teorii a praxi*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-192-4.
- CHUDÝ, Štefan a kol. 2006. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti. Koncepce, úvahy, názory a dilemata*. Brno: Paido-Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-131-6.
- JANOVSKÝ, Julius. 1986. *Janusz Korczak: lékař, pedagog a spisovatel*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

- KANTOROVÁ, Jana a kol. 2018. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Ha-nex. ISBN 978-80-7409-024-0.
- KNOTOVÁ, Dana. 2014. *Úvod do sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-210-7077-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. 2015. *Nemluví, stejně mě neposlouchají*. Praha: MPSV ČR. ISBN 978-80-7421-108-9.
- KORCZAK, Janusz. 2012. *Jak milovat dítě: Internát a domov siroteků: vybrané kapitoly z díla polského lékaře a vychovatele Janusze Korczaka*. Praha: MAKE*detail. ISBN 978-80-905124-4-3.
- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. 2007. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. ISBN 978-80-245-1302-7.
- MIESZKOWSKA, Anna. 2010. *Děti Ireny Sendlerové*. Český Těšín: Víkend. ISBN 978-80-7222-705-1.
- NEWERLY, Igor. 1970. *Odkaz starého doktora*. Praha: Naše vojsko.
- PELCOVÁ, Naděžda. 2010. *Jak si rozumíme? (Filosofická východiska pojetí výchovy u Janusze Korczaka)*. Časopis pedagogika 1/2010. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. ISSN 2336-2189 (Online).
- PELIKÁN, Jiří. 1997. *Výchova pro život*. Praha: ISV-nakladatelství. ISBN 80-85866-23-4.
- PRŮCHA, Jan. 2009. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7.
- PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a Jiří MAREŠ. 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.
- VANČURA, Petr. 2012. *Teorie demokracie*. Svitavy: Ing. Pavel Sejkora-Trinitas. ISBN 978-80-86885-28-5.
- ZELINA, Miron. 1996. *Stratégie a metody rozvoja osobnosti dieťaťa: (metódy výchovy)*. Bratislava: Iris. ISBN 80-967013-4-7.

Elektronické zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2017a. Ohrožení příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením EU28 – 2015. Czso.cz [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ohrozeni-prijmovou-chudobou-nebo-socialnim-vyloucenim-eu-28-2015>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ©2017b. Statistická ročenka Zlínského kraje – 2017. Czso.cz [online]. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/20-vzdelavani-g9y32ffsjf>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, ©2018a. Analýza inovativních postupů a služeb pro rodiny a děti v České republice. Mpsv.cz [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14319>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, ©2018b. Analýza sítě pro práci s rodinami a dětmi. Mpsv.cz [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14319>.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, ©2018c. Finanční situace rodin s dětmi v České republice HR154/06. Mpsv.cz [online]. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/4352>.

PORTÁL O VZDELÁVANÍ A SEBAROZVOJI, ©2018. 10 prikázaní pre rodičov od Janusza Korczaka. Muža, ktorý odmietol opustiť svoje deti v ceste na smrť. Eduworld.sk [online]. [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://eduworld.sk/cd/zuzana-granska/1594/10-prikazani-pre-rodicov-od-janusza-korczaka-muza-ktory-odmietol-opustit-svoje-deti-v-ceste-na-smrt>.

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO, ©1997-2018. Słownik języka polskiego. Sjp.pwn.pl [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné z: <https://sjp.pwn.pl/>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
s.	strana
tzv.	takzvaně, takzvaný
ZŠ	základní škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Věkové zastoupení respondentů	44
Tabulka 2: Délka praxe ve školství.....	44
Tabulka 3: Zastoupení stupňů ZŠ	45
Tabulka 4: Čerpání informací o Januszi Korczakovi.....	46
Tabulka 5: Zdroje informací o Januszi Korczakovi.....	46
Tabulka 6: Používání výchovných stylů	49
Tabulka 7: Názor na historický čin Janusze Korczaka	49
Tabulka 8: Podnětné prostředí ve školách	50
Tabulka 9: Názor na výchovný přístup.....	52
Tabulka 10: Náročnost práce se sociálně slabšími dětmi	52
Tabulka 12: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát	55
Tabulka 13: Kontingenční tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát.....	56
Tabulka 14: Kontingenční tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát.....	58
Tabulka 15: Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti Chí-kvadrát	59

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Zastoupení pohlaví	43
Graf 2: Znalost Janusze Korczaka	45
Graf 3: Nejčastěji uplatňované metody Janusze Korczaka.....	47
Graf 4: Chybějící metody Janusze Korczaka ve vzdělávacím systému.....	48
Graf 5: Práce s dětmi ohroženými sociálním vyloučením	51
Graf 6: Potřeby dětí.....	53
Graf 7: Význam pedagogické činnosti Janusze Korczaka.....	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rešerše

Příloha P II: Slovník základních pojmů

Příloha P III: Dotazník

Příloha P IV: 10 přikázání pro rodiče od Janusze Korczaka

Příloha P V: Výňatek z knihy Janusze Korczaka

Příloha P VI: Fotografie

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE

BAKOŠOVÁ, Zlatica a kol. 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV. ISBN 978-80-970675-0-2.

Kniha je určena všem, kteří se zajímají o problematiku oboru sociální pedagogiky. Autorka se zabývá jak teoriemi tohoto oboru, tak inovacemi. Jednu kapitolu věnuje také výchově a jejímu vlivu na vývoj osobnosti. Zamýšlí se nad sociálními kompetencemi ve společnosti a poukazuje na důležitost rozvoje komunikačních dovedností.

BALVÍN, Jaroslav. 2015. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter*. Praha: RADIX. ISBN 978-80-87573-13-6.

Publikace pojednává o významných osobnostech sociální pedagogiky. Vyzdvihuje jejich historické činy v chodu dějin zaměřené na výchovu dětí. Součástí knihy jsou také výzkumy studentů o činnosti jak Přemysla Pittera, tak i Miroslava Dědiče jejich náplní práce byla výchova dětí z různorodých kultur a etnik, jako je např. romská. Kniha je prvotně určena studentům sociální pedagogiky a andragogiky.

BYSTRZYCKÁ, Anna. 2008a. *Filosofie výchovy Janusze Korczaka, disertační práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

Bystrzycká se ve své disertační práci věnuje otázkám důstojnosti a práva dítěte na úctu, tak jak je vnímal a publikoval Janusz Korczak. Podrobně rozebírá jeho práci a samotný odkaz v díle. Zamýšlí se nad otázkami filosofie výchovy Korczaka pro dnešního člověka. Jedna kapitola se plně věnuje právu dítěte, které se Korczak velmi dotýkalo.

BYSTRZYCKÁ, Anna. 2008b. *Janusz Korczak a právo dítěte na úctu*. Paideia: Philosophical e-journal of Charles University. Paideia.pedf.cuni.cz [online]. [cit. 2018-02-15].

Dostupné z:
<http://paideia.pedf.cuni.cz/index.php?sid=3&lng=cs&lsn=10&jiid=15&jcid=122>

Článek pojednává o Januszi Korczakovi a jeho vztahu dětem, potažmo právu dítěte na úctu. Autorka Korczaka líčí jako humanistu, který nejen jako lékař, ale také jako pedagog zasvětil svůj život práci pro děti. Je zde připomínána lidská důstojnost a respekt k dětem.

BYSTRZYCKÁ, Anna. 2012. *Korczak člověk. Filosofie výchovy Janusze Korczaka, lékaře, spisovatele, vychovatele, psychologa, sociologa, humanisty, filosofa, zastávce dětských práv.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-588-1.

Knižně vydaná disertační práce zabývající se filosofií výchovy polského lékaře, pedagoga a spisovatele. Podrobná studie pedagogické a spisovatelské tvorby plná Korczakových myšlenek, názorů a postřehů z práce s dětmi. Hlavními tématy tohoto díla je důstojnost a právo dítěte.

COSTELLO, Patrick J. M. 2000. *Thinking skills and early childhood education.* London: David Fulton Publishers. ISBN 1-85346-551-8.

Publikace se věnuje rozvoji myšlení a vzdělávání u dětí v raném dětství. Praktický návod s konkrétními případy zvládání jednotlivých situací zaměřených na vytyčený problém. Věnuje se přípravě pedagogů na výuku, kdy u nich klade důraz na schopnost učitele jako výzkumníka, na jeho schopnost vyvozovat závěry.

ČÁP, Jan. 1993. *Psychologie výchovy a vyučování.* Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7066-534-3.

Publikace je rozdělena na tři části, kdy se zde autor jednotlivě zabývá obecnými pojmy a vývojem osobnosti. Druhá kapitola je zaměřena na rozvoj učení u jednotlivce v závislosti na jeho fyziologickém vývoji. Třetí kapitola je věnována výchově, vlivu rodiny a skupiny na formování osobnosti jednotlivce.

HURYCHOVÁ, Eva. 2016. *Školská sociální práce. Listy sociální práce, Informační o odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky 7 – Podzim 2016.* Tábor. ISSN 2336-2332.

Článek o počátcích školské sociální práce v tehdejší Československu. Jsou zde uvedeny základní modely školské sociální práce a zmínka o Asociaci školské sociální práce v ČR, která usiluje o její obnovu a zákonné vymezení školské sociální práce jako pomoci pro žáky.

HURYCHOVÁ, Eva. 2017. *Školská sociální práce. Listy sociální práce, Informační o odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky 9 – Jaro 2017. Tábor. ISSN 2336-2332.*

Článek se zabývá potenciálem školské sociální práce a školským ekosystémem. Jsou zde zmíněny cíle, úkoly a pracovní náplň školské sociální práce, která by měla směřovat k pomoci žákům. Přispět k úspěšnému vzdělání a rozvoji žáků.

CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.*

Obsahem této publikace je vědecký výzkum v pedagogice. První kapitola pojednává o kvantitativně orientovaném výzkumu, stanovení výzkumného problému a hypotéz. Další kapitoly jsou zaměřené na měření a zpracování získaných dat. Publikace je určena studentům humanitních oborů vysokých škol.

CHUDÝ, Štefan a Vlastimil ŠVEC. 2004. *Pedagogika v teorii a praxi. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. ISBN 80-7318-192-4.*

Studijní text určený převážně do rukou studentům pedagogiky, sociální pedagogiky a ostatním zájemcům o tuto problematiku. Autoři předkládají definice jednotlivých pojmů.

CHUDÝ, Štefan a kol. 2006. *Hledání kořenů výchovy v současné společnosti. Koncepce, úvahy, názory a dilemata. Brno: Paido-Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-131-6.*

Snahou tohoto tzv. sborníku je vzbudit zájem o problematiku v oblasti výchovy. Publikace se zabývá teorií výchovy v kontextu současné společnosti a jejích kulturních problémech.

JANOVSKÝ, Julius. 1986. *Janusz Korczak: lékař, pedagog a spisovatel. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.*

Knihou pojednává o životě a díle Janusze Korczaka. Je rozdělena do tří kapitol pojmenovaných podle profesního zaměření Korczaka. Součástí knihy jsou také ukázky z jeho vlastní tvorby.

KANTOROVÁ, Jana a kol. 2018. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-7409-024-0.*

Autorka spolu s kolektivem spolupracovníků předkládá skriptu pojednávající o pedagogice od jejích základů až po současné pedagogické rozvětvení tohoto oboru do disciplín.

Zabývá se definicí výchovy, a výchovného procesu. V další části publikace pojednává o osobnosti učitele ve vztahu k výchově.

KNOTOVÁ, Dana. 2014. *Úvod do sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova Univerzita. ISBN 978-80-210-7077-6.

Skripta pojednávají o základních pojmech týkajících se oboru sociální pedagogiky, socializace a výchovy. Seznamuje souhrnně čtenáře se sociálně patologickými jevy a s tím souvisejícími sociálními službami. V závěru také předkládá poradenské strategie v přístupu k člověku, které dělí do několika kategorií.

KOLEKTIV AUTORŮ. 2015. *Nemluvím, stejně mě neposlouchají*. Praha: MPSV ČR. ISBN 978-80-7421-108-9.

Brožura určená odborníkům pracujícím s dětmi jako pomoc ve vzájemné komunikaci. Stručný popis jak komunikovat s dětmi s různým postižením, rady a tipy pro pracovníky jak děti zapojovat do komunikačního procesu.

KORCZAK, Janusz. 2012. *Jak milovat dítě: Internát a domov sirotků: vybrané kapitoly z díla polského lékaře a vychovatele Janusze Korczaka*. Praha: MAKE*detail. ISBN 978-80-905124-4-3.

Po tvůrčí stránce velmi výrazné dílo polského lékaře, který zasvětil svůj život výchově dětí ve varšavských sirotčincích. Kniha je rozdělena na dvě části - Internát a Domov sirotků. Kniha je psaná formou deníku, kde si autor zaznamenával postřehy své každodenní práce, radosti, ale i stesky. Je to jak osobní výpověď zkušeného pedagoga, tak i návod pro začínajícího vychovatele, který zde může najít odpovědi na řadu svých otázek.

KOTÝNKOVÁ, Magdalena. 2007. *Sociální ochrana chudých v České republice*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. ISBN 978-80-245-1302-7.

Kniha definuje pojem chudoba a sociální vyloučení ve vývoji dějin. Zabývá se nezaměstnaností a sociální ochranou nezaměstnaných v České republice. Objasňuje legislativu sociální politiky v České republice a možnosti pomoci v hmotné nouzi.

MIESZKOWSKA, Anna. 2010. *Děti Ireny Sendlerové*. Český Těšín: Víkend. ISBN 978-80-7222-705-1.

Autobiografie života a práce Ireny Sendler a také pohled do meziválečného Polska. V knize je vyzdvížena převážně sociální práce Ireny Sendlerové, i to, že byla časem za-

pomenuta. Až americké studentky vzkřísily její osobnost a pozvedly ji do řad velikánů tehdejší doby. Kniha zmiňuje zásluhy Sendlerové na záchraně židovských dětí.

NEWERLY, Igor. 1970. *Odkaz starého doktora*. Praha: Naše vojsko.

Životopisná kniha O Januszi Korczakovi, kde se pojednává o jeho dětství i dospívání, kdy se v něm zrodil vztah k práci s dětmi. Kniha popisuje Korczakovu spisovatelskou dráhu a také dráhu lékaře, která plynule přešla v dráhu vychovatele osiřelých polských židovských dětí. Vše je podbarveno historickými událostmi první poloviny dvacátého století, které se také tragicky dotýkají Korczaka.

PELCOVÁ, Naděžda. 2010. *Jak si rozumíme? (Filosofická východiska pojetí výchovy u Janusze Korczaka)*. Časopis pedagogika 1/2010. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. ISSN 2336-2189 (Online).

V článku je shrnuta pedagogická i spisovatelská činnost Janusze Korczaka. Autorka pojednává o jeho koncepci výchovy, ve které spatřuje základy ve filosofii. Je zde vyzdvihována jeho práce založená na morálních hodnotách, kde je zacíleno především na dítě.

PELIKÁN, Jiří. 1997. *Výchova pro život*. Praha: ISV-nakladatelství. ISBN 80-85866-23-4.

Předmětem této publikace je zamyšlení se nad spokojeností a štěstím v životě v kontextu s vlivem výchovy na dítě. Autor se zamýšlí nad vlivem materiálního světa na spokojený život. Klade si celou řadu otázek, jak správně vychovat člověka, aby prožil šťastný život.

PRŮCHA, Jan. 2009. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7.

Publikace obsahuje přehledné informace o současném stavu a trendech v pedagogických vědách. Jsou zde definovány základní pojmy vztahující se k pedagogice a také jednotlivé pedagogické obory. Kniha mapuje strukturu českého školství a studia pedagogiky v České republice.

VANČURA, Petr. 2012. *Teorie demokracie*. Svitavy: Ing. Pavel Sejkora-Trinitas. ISBN 978-80-86885-28-5.

Publikace pojednává o základech, předpokladech a východiscích, které směřují k demokratickému zřízení veřejné správy. Jsou zde zmíněny základní lidská práva a jejich dodržování v rámci demokracie. Autor popisuje občanské nástroje demokracie a demokratický proces.

ZELINA, Miron. 1996. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa: (metódy výchovy)*. Bratislava: Iris. ISBN 80-967013-4-7.

Autor ve své publikaci představuje koncepci tvořivě-humanistické výchovy jako nového směru v této oblasti. Uvádí různé modely rozvoje psychických funkcí a strategie rozvoje osobnosti, zamýšlí se nad příčinami a důsledky špatné výchovy.

PŘÍLOHA P II: SLOVNÍK ZÁKLADNÍCH POJMŮ

bursista - "rezident ubytovny"

demokracie – státní zřízení, kde vládní moc náleží lidu, principy politické a sociální rovnosti

exkluze – vyloučení, například jedince ze společnosti

interakce – vzájemné působení jedinců, skupin, velkých společenství na sebe navzájem

paradigma – příklad vzor, soubor předpokladů

resocializace – proces, při kterém dochází u jedince k sociálním změnám s cílem přizpůsobit se životu ve společnosti

sociální status – sociální postavení, společenské ocenění nebo prestiž, které jsou jedinci či skupině poskytnuty ostatními členy společnosti

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK

Dotazník

Dobrý den,
jsem studentkou Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, oboru Sociální pedagogika. Ráda bych Vás požádala o vyplnění krátkého dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma „**Osobnost Janusze Korczaka a jeho sociálně pedagogický přínos pro současnou pedagogiku**“. Dotazník je anonymní, Vámi sdělené informace budou použity výhradně ke zpracování mé diplomové práce. Velice si vážím Vašeho času a ochoty při spolupráci a tímto Vám děkuji za vyplnění.

Simona Malaníková

Pokud není uvedeno jinak, zaškrtněte pouze jednu odpověď.

1. Pohlaví:

- žena
- muž

2. Věk:

- méně než 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 – 60 let
- 61 let a více

3. Délka praxe ve školství:

- méně než 5 let
- 5 – 15 let
- 16 – 30 let
- více než 30 let

4. Na kterém stupni základní školy nyní vyučujete?

- první stupeň
- druhý stupeň

5. Znáte polského sociálního pedagoga Janusze Korczaka?

- ano
- ne

6. Pokud jste odpověděli NE na otázku č. 5, pokračujte otázkou č. 8. Pokud jste odpověděli ANO, odkud jste se dozvěděli o jeho osobnosti, činnosti a osudu?

- při studiu
- v zaměstnání
- z médií (rozhlas, televize, tisk)
- z internetu

7. Z kterého zdroje jste čerpali informace o Januszi Korczakovi?

- odborná literatura
- přímý text Janusze Korczaka
- film
- média

8. Která z metod práce s dětmi Janusze Korczaka je v současné době při výchově podle Vás nejčastěji uplatňována? (můžete zaškrtnout více odpovědí)

- vcítit se do dětského myšlení a vnímání
- obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky
- pravidelné setkávání vychovatelů a učitelů k výměně zkušeností z praxe
- vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty (hezké prostředí, hra, kamarádské vztahy mezi dětmi, atd.)
- vztah mezi podřízeností a osobní volností dítěte – odpovědnost a samostatnost
- úloha dětského kolektivu (společné aktivity, povinnosti vůči druhým, odpovědnost za druhé)
- nevím

9. Co z Korczakových metod naopak v současném vzdělávacím systému podle Vás chybí? (můžete zaškrtnout více odpovědí)

- vcítit se do dětského myšlení a vnímání
- obklopovat se odborně a lidsky kvalitními spolupracovníky
- pravidelné setkávání vychovatelů a učitelů k výměně zkušeností z praxe
- vyhledávání a soustředování se na pozitivní hodnoty (hezké prostředí, hra, kamarádské vztahy mezi dětmi, atd.)
- vztah mezi podřízeností a osobní volností dítěte – odpovědnost a samostatnost
- úloha dětského kolektivu (společné aktivity, povinnosti vůči druhým, odpovědnost za druhé)
- nevím

10. Který výchovný styl ve Vaší praxi nejčastěji používáte?

- liberální
- autokratický
- demokratický
- jiný, uveďte jaký:.....

11. Má Korczakův historický čin, kdy šel ve druhé světové válce s dětmi, o které pečoval, dobrovolně na smrt, v dnešní době váhu?

- nejspíš ne, kdyby přežil, mohl ještě hodně dokázat
- ne, jeho smrt byla zbytečná, je ztracen v propadlišti dějin
- nejspíš ano, šlo přece o podporu dětí
- určitě ano, dává i po tolika letech světu najevo, jak je lidský život důležitý
- nevím

12. Je podle Vás prostředí ve školách pro děti dostatečně podnětné?

- ano, děti mají dostatek podnětů ke správnému rozvoji
- ano, ale děti toho nevyužívají
- ano, ale děti jsou přehlčeny podněty
- ne, stále je co zlepšovat
- nevím

13. Setkáváte se často ve své práci s dětmi ohroženými sociálním vyloučením?

- ano
- ne
- nedokážu posoudit

14. Je podle Vás potřeba mít rozdílný výchovný přístup k dětem z rodin ohrožených sociálním vyloučením?

- nevím
- nejspíš ne
- ne
- nejspíš ano, děti z takových rodin potřebují více pozornosti
- určitě ano, děti z takových rodin potřebují, uveďte: .....

15. Je pro Vás práce s dětmi ze sociálně slabších rodin náročnější než práce s ostatními dětmi?

- ano
- ne
- nevím

16. Vlastními slovy uveďte, co podle Vás současné děti nejvíce potřebují?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Vlastními slovy uveďte, co pro Vaši práci znamená pedagogická činnost Janusze Korczaka?

.....
.....
.....
.....
.....

PŘÍLOHA P IV: 10 PŘIKÁZÁNÍ PRO RODIČE OD JANUSZE KORCZAKA

1. Neočekávejte od vašeho dítěte, že bude plnit vaše ambice. Pomožte mu stát se tím, kým je ono samotné, ne tím, kdo jste vy.
2. Neočekávejte od dítěte, že vám vrátí všechno, co jste do něho vložili. Dali jste mu jeho vlastní život. Jak by vám to mohlo splatit? Ono dá život dalšímu člověku a to to je nevratný čin vděčnosti.
3. Nevylévejte si svůj hněv na dítěti a brzy se v životě vyhnete nedorozuměním. Jen to, co zasejete, to sklídíte.
4. Nedívejte se na dětské starosti shora. Všechno v životě nám bylo dáno podle toho, co dokážeme zvládnout. Pamatujte, že dětský život je stejně náročný a může být dokonce náročnější jako ten váš, až dokud dítě nezíská svoje vlastní zkušenosti.
5. Nezahanbujte děti!
6. Nezapomínejte, že ty nejdůležitější setkání v životě jsou setkání s dětmi. Věnujte jim víc pozornosti, protože nikdy nevíte, koho v té dětské tváři skutečně potkáváte.
7. Netrapte se, že pro svoje dítě něco nedokážete udělat anebo děláte málo. Pamatujte, že málo dělá pouze ten, kdo neudělal všechno, co bylo v jeho silách.
8. Dítě není tyranem, který ovládá celý váš život. Není to jen vaše maso a vaše krev. Je to vzácný dar – Pohár Života, který vám byl daný, proto zapalte jeho tvořivý plamen.
9. Naučte se milovat cizí děti. Nikdy nedělejte cizímu dítěti něco, co byste neudělali svému vlastnímu.
10. Milujte svoje dítě, ať je jakékoliv. Netalentované, smolařské, dospělé. Když se s dítětem bavíte, radujte se, protože dítě je svátek, který je zatím s vámi.

(převzato z článku Zuzany Gránské: *10 prikázání pre rodičovod Janusza Korczaka. Muža, ktorý odmietol opustiť svoje deti v ceste na smrť*, publikovaný na www.eduworld.sk)

PŘÍLOHA P V: VÝŇATEK Z KNIHY JANUSZE KORCZAKA

Jak milovat dítě, Janusz Korczak, 2012, s. 94

"To nepláče dítě, to pláčou staletí, je to nářek bolesti a smutku, to ne, že v koutě stálo, nýbrž že je souženo a pronásledováno, opovrhováno a prokleté. Že příliš poetizují? Ne, jenom se táži a nenacházím odpovědi.

City dítěte musí být velmi napjaty, dovede-li jej nepatrná drobnost vyvést z rovnováhy. Musí to být city negativní, neboť úsměv či přátelský pohled u něj vyvoláváš jen s obtížemi, hlasitý projev radosti pak nevyvoláš nikdy.

Přistoupil jsem k němu a rozhodně, ale mírně mu zašeptal: "Neplač, probudíš ostatní děti." Utichl. Vrátil jsem se k sobě. Neusnul.

Tento pláč, jediný mezi všemi, ztišený na povel, je příliš bolestný, příliš osamělý, sirotčí.

Poklekl jsem u jeho postele, slova ani intonaci jsem nehledal v žádné učebnici. Hovořil jsem monotónním polohlasem:

"Víš, že tě mám rád. Nemůžu ti ale dovolit všechno. To sklo nerozbil vítr, ale ty. Otravoval jsi děti, když si chtěly hrát. Večeři jsi nesnědl. V ložnici ses chtěl prát. Já se nezlobím. Ty už ses polepšil: Šel jsi sám, nevzpíral ses. Teď už jsi hodnější."

Opět se rozplakal nahlas. Chlácholení někdy vyvolává reakci právě opačnou: Namísto utišení jitrí. Avšak pláč, jenž získává na síle, ztrácí na délce. Vzlyká hlasitě, aby za chvíli přestal.

"Máš asi hlad - přinesu ti housku, ano?"

Poslední křeče v hrdle. Už jenom pláče, tklivě nařiká, s duší podivně vyčerpanou, bolavou a zraněnou.

"Mám ti dát pusu na dobrou noc?"

Odmítá pohybem hlavy.

"No tak spi, už spi, hochu."

Zlehka jsem se dotknul jeho hlavy.

"Spi pěkně." Usnul.

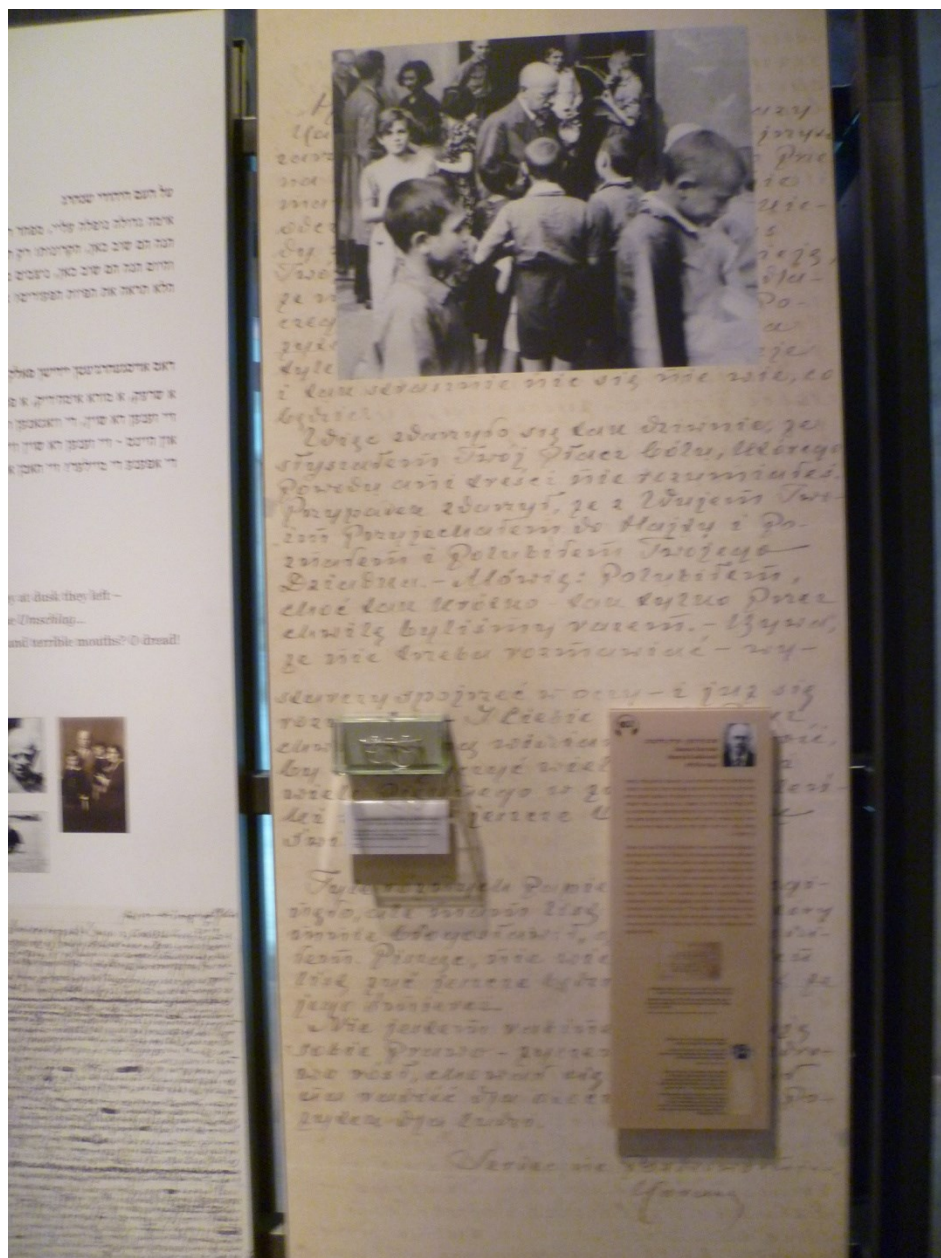
Bože, jak ochráníš tu citlivou duši, aby ji život nezašlapal do bláta?

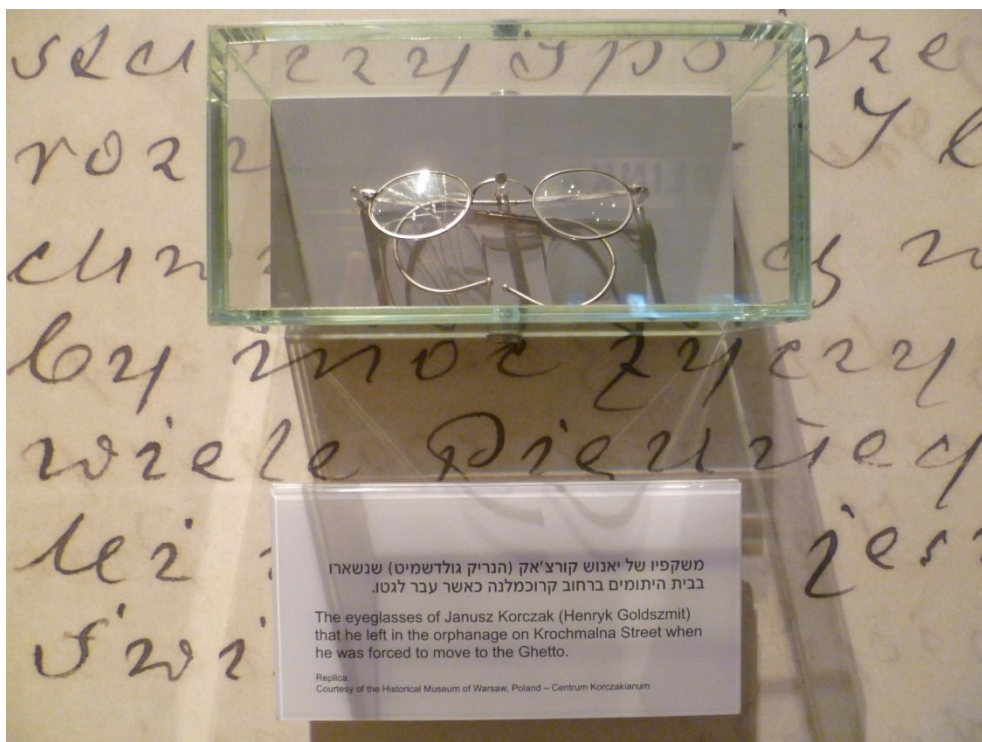
PŘÍLOHA P VI: FOTOGRAFIE

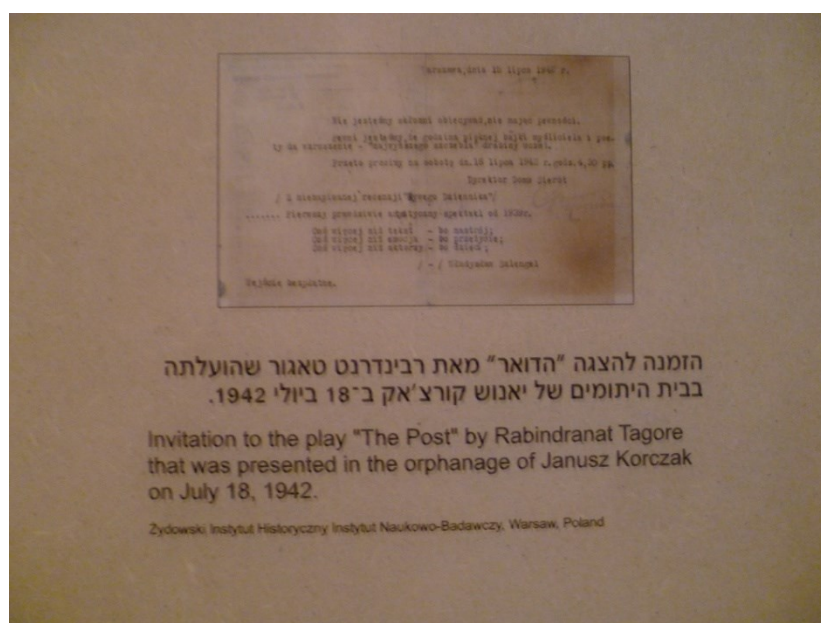
Obrázek 1: Portrét Janusze Korczaka (zdroj: www.wikipedia.org)

Obrázek 2: Zmínka o Januszi Korczakovi v Památníku holocaustu v Jeruzalémě (archiv autorky)

Obrázek 3: Brýle Janusze Korczaka, které zanechal v sirotčinci v ulici Krochmalná, když byl nucen přestěhovat se do ghetta (archiv autorky)

Obrázek 4: Pozvánka na hru, kterou Janusz Korczak uvedl v sirotčinci 18. července roku 1942 (archiv autorky)

Obrázek 5: Autorka v roce 2018 navštívila Muzeum holocaustu Yad Vashem v Jeruzalémě (archiv autorky)

Obrázek 6: Pomník Janusze Korczaka v Yad Vashem v Jeruzalémě (zdroj: www.yasvashem.org)